

Vennesla Historielag

Årsskrift 2011

Foto for-/bakside: Utsikt oppover mot Vigelandsfossen, 1882.

Vennesla Historielag

Årsskrift 2011

Utgitt av
Vennesla Historielag
Desember 2011

Innhold

Styret	5
Redaksjonen	6
Forfattere/skribenter	6
Forord	9
Åpning av “Hommestaua”	11
Kvarstein Mølle	15
Farmors minner	25
Hunsfos Fabrikker (1961)	39
Vandretur til Slottet	49
Hvitbrakkene på Vikeland	55
Barndomsminner fra Hvitbrakkene	61
Vandretur i Ravnåsområdet	65
Røssebrekka	67
Historielagets mimrekveld	69
Kulturkveld	73
Årsberetning, Bommens venner	78
Årsberetning, Vennesla Historielag	81
Vedtekter	85
Medlemsliste	87
Innmeldingsskjema	89

Styret

Styret for 2011 fra.v.: Morten Aslaksen, Alf Røed, Gerd Wiik Hansen, Randi Marie Kristiansen, Inger Aas, Aud Venke Brulid, Torbjørn H. Olsen, Yngvar Hannevik.

Morten Aslaksen	Leder
Yngvar Hannevik	Sekretær
Gerd Wiik Hansen	Kasserer
Randi Marie Kristiansen	Styremedlem
Alf Røed	Styremedlem
Inger Aas	Styremedlem
Aud Venke Brulid	Styremedlem
Thorbjørn H. Olsen	1. varamedlem
Inger Einstabland	2. varamedlem
Torunn Ruenes	3. varamedlem

I tillegg kan Hunsfos Historielag sende en representant til styret.

www.venneslahistorielag.org

Redaksjonen

F.v.: Gerd Wiik Hansen, Morten Aslaksen, Yngvar Hannevik, Inger Aas og Andreas Hansen.

Forfattere/skribenter

Morten Aslaksen er for tiden leder i styret i Vennesla Historielag. Han er spesielt interessert i posthistorien i Vennesla kommune, men alt av lokalhistorie er spennende, sier han.
Morten er utdannet journalist, og har vært ivrig amatørfotograf siden han hadde foto som valgfag i 8.klasse. Det er lenge siden han praktiserte som journalist i Dagbladet Sørlandet, men av og til dukker det opp noen artikler og bilder rundt om i diverse blad og aviser. Ellers er han nok mest kjent fra sin tid som klokker / menighetssekretær i Vennesla menighet. En stilling han hadde i over 15 år.

Alf Melling er født i Kristiansand i 1932.
Han ble ansatt på Hunsfos Fabrikker i 1962, etter å ha arbeidet 5 år ved wallbordfabrikken Nøsted Bruk i Drammen. På Hunsfos arbeidet han i forskjellige stillinger i teknisk avdeling i drøyt 36 år. Han er gift med Inger Brita, og familien har bodd i Vennesla siden 1962. Som pensjonist dyrker han sine hobbyer, deriblant interessen for lokalhistorie. Han var redaktør av boken om Hunsfos Fabrikker, som kom ut i 2008.

Yngvar Hannevik er født på Kvarstein i 1955. Han er utdannet innen skogbruk og arbeider som skogbruksplanlegger i Agder- Telemark Planselskap. Han har hele sitt liv hadde stor interesse for historie. Slektsgransking har vært en viktig hobby i mange år. Yngvar ble i 2010 med i styret for Vennesla historielag.

Kari Bjørg Limm og Cecilie Limm Pedersen
Kari Bjørg Limm kom til Vennesla fra Birkeland i 1941. Reiste til Amerika som 17-åring og var hushjelp der et års tid. Da hun kom tilbake fikk hun jobb på Hunsfos Fabrikker. Var hjemmværende noen år etter at hun ble gift med John Limm og fikk barn. Fortsatte siden på kontoret på Hunsfos til hun gikk av i 1998.
Cecilie Limm Pedersen er barnebarn til Kari Bjørg Limm. Hun arbeider på NAV i Vennesla, og det er meningen hun skal overta gården på odel.

Gerd Wiik Hansen er født på Moseidmoen i 1949. Hun er gift med Ole Johnny Hansen og bor i Bakhei. De har tre barn og to barnebarn. Gerd har vært kasserer i Vennesla Historielag i snart ti år. Hun har alltid vært interessert i historie, spesielt i slektsgranskning.

Håkon Homme Jortveit er 19 år. Han bor på Lomtjønn i Vennesla. Går for tiden på engelsk årsstudium ved UiA i Kristiansand.

Vebjørn Sagedal fra Kvarstein er 19 år og har vært elev ved Vennesla videregående skole. Går for tiden på Bibelskolen i Grimstad.

Schindler

Forord

En komite bestående av Gerd Wiik Hansen, Morten Aslaksen, Yngvar Hannevik, Inger Aas og Andreas Hansen har stått for Vennesla Historielags årsskrift denne gang. Flere av disse har også bidratt med artikler. I de siste årene har elever ved Vennesla videregående skole bidratt med mye stoff til årsskriftet. Vi har inntrykk at det har blitt godt mottatt av leserne. Også i år er slike artikler med. Vi i komiteen er glad for disse bidragene, og syns det er hyggelig å kunne gjøre noe av dette kjent for et større publikum enn bare internt på skolen og for familie og venner. Vi håper og tror også at det kan medvirke til å øke interessen for lokalhistorie blant den yngre delen av Venneslas befolkning.
Nytt i år er reportasjer fra noen av arrangementene som historielaget har stått for. Vi håper det vil anspore til at flere blir med på noe av dette. Det er ingen betingelse å være medlem, alle er velkomne.
Vi er også glade for vår «føljetong» gjennom mange år, kavalkaden fra Hunsfosposten for 50 år siden, redigert og kommentert av Alf Melling. I år med et visst vemod, nå som det ser ut til at Hunsfos Fabrikker må nedlegge sin virksomhet etter 125 års virke.
Vi håper årets utgave vil falle i smak blant medlemmer og øvrige lesere.

For redaksjonskomiteen,
Andreas Hansen

U-Bz
ULSTEINS
BLIKKENSLAGERVERKSTED

SØRLANNES STØSSTE LAGÅR
A DØRE Å VINDUE!

Tlf. 38 15 50 33
www.mtre.no

M3®

prikken
REKLAME

Åpning av "Hommestaua"
- et mimremuseum

Tirsdag 10.mai i år ble Hommestaua museum åpnet med stor festivitas. Veterankorpset spilte, lederen i historielaget holdt tale, ordføreren klippet snora og to damer, begge med fornavn Gunvor, fortalte om den tiden de bodde her.

Veterankorpset fikk opp stemningen da Hommestaua ble offisielt åpnet 10.mai 2011

Tanken bak dette museet var at folk i Vennesla skulle kunne komme her og se gjenstander fra noen år tilbake, og mimre litt omkring dem. De fleste tingene i museet er slike ting som kunne finnes i de fleste hjem. Her er ikke sjeldenhetene, men møbler og andre ting som voksne folk kan kjenne igjen fra sin egen oppvekst.
Og, 10.mai skulle vi altså vise hva vi har samlet for første gang. Da Veterankorpset spilte opp var det ca. 80 personer til stede, som ventet spent på å få komme inn å se.
Leder i historielaget, Morten Aslaksen, holdt en kort tale, der han fortalte litt om bakgrunnen for dette tiltaket. Historielaget ønsker å ta vare på minner fra den nære fortiden, slik at Hommestaua kan være et sted der man kommer for å mimre over tiden som var. Gjenstandene skal gi gode erindringer fra livet på 1900-tallet. De godt voksne kan mimre, nye generasjoner kan få lære om hvordan det var da besteforeldre og oldeforeldre var yngre.

Gunvor Homme, enken etter lærer Homme, var til stede. Familien Homme bodde i leilighet der som museet nå er lokalisert. Det er etter dem museet har fått sitt navn. Vi synes det var fint å kunne knytte navnet til læreren som bodde her siden dette er et gammelt skolehus.
Gunvor Robstad bodde også i en liten leilighet på loftet på skolen. Det var da hun kom som ung, nyansatt lærer til Vennesla i 1961. Lederen av historielaget intervjuet henne om hvordan det hadde vært å bo over skolen. Hun fortalte at det var greit, men at hun var redd for de mørke kottene som var der oppe. At de måtte ut og over gårdsplassen for å komme på utedoen, er også minner hun så tilbake på med litt skrekkblandet undring.

Ordfører Torhild Bransdal var også til stede, og hun holdt en fin tale om hvor positivt det var at historielaget tok et slikt initiativ. Hun håpet medlemmene i laget kunne arbeide videre med utviklingen av museet, og at mange besøkende ville få fine opplevelser ved å besøke det. Hun hadde også med seg gave. De to Venneslabøkene ble overrekt til lederen, og med det ønsket hun lykke til videre med arbeidet med Hommestaua.

Ordfører Torhild Bransdal overrekker bokgave til leder av historielaget Morten Aslaksen.

Etterpå tok hun en av museets sakser og klippet den røde, hvite og blå snora og erklærte museet for åpnet.

Leder Morten Aslaksen stilte seg da på trappa og ønsket de første besøkende velkommen inn i museet. Det var mange spente ansikter å se på vei inn.

Etter hvert kom det mange hyggelige tilbakemeldinger fra de besøkende. De oppdaget gjenstander de selv hadde eid eller hadde minner om. Samtalene ble mange om "gamle dager". Over en kaffekopp og varme lapper gikk praten lett.

Den offisielle åpningen av Hommestaua sørget ordfører Bransdal for da hun klippet snora foran trappa.

Hommestaua er bygd opp av gjenstander som er gitt av folket. Vi takker dem som har latt oss ta vare på dem, slik at vi kan stille dem ut. Og slik at andre kan mimre og glede seg over tider som en gang var. Hommestaua vil hele tiden være i utvikling. Nye gjenstander vil komme, og noen byttes ut med andre, men idèen bak om at dette skal være et sted man kan mimre om gamle dager, vil alltid være der.

Av: Morten Aslaksen

Gunvor Homme og Gunvor Robstad har begge bodd i leilighet der det nå er museum.

Leder i historielaget Morten Aslaksen ønsker de første besøkende velkommen til Hommestaua.

BM Birkedal Maskin
AUT. MASKINENTREPRENØR

Liebermann
BAKERI & KONDITORI

Bademiljø

olto
VVS

Jørgen Sagedal og Kvarstein Mølle
i krig og fred

Forord

For å skrive dette prosjektet har jeg vært avhengig av flere kilder. Jeg har brukt både bøker, gamle bilder og Internett, men først og fremst har Eli Fossdal, som er datter av Jørgen Sagedal, og Bernt Kvarstein, vært de viktigste kildene. Jeg vil gjerne rette en spesiell takk til dem begge for at de sa seg villige til å la seg intervjue.

Innledning

I dette prosjektet skal jeg se nærmere på bedriften Kvarstein Mølle, som min oldefar, Jørgen Sagedal (født 1881), drev fra 1916 til 1950. Jeg vil forsøke å finne ut hvor mange som arbeidet på mølla, hvordan forholdene var under krigen (1940-45) og om rasjoneringen påvirket tilgangen på korn.

Den historiske bakgrunnen

I 1916 fikk Olaf O. Aas, som da arbeidet ved Vigeland Brug, ideen til å starte forretningsvirksomhet på Kvarstein (en mils vei nord for Kristiansand). Han fikk med seg Bernhard Moseidjord og Jørgen Sagedal, som på den tiden var uten jobb etter å ha skadet sin høyre arm i en papirmaskin på Hunsfos Fabrikker. De tre startet Kvarstein Mølle og, vegg i vegg, Kvarstein Sagbruk i 1916. Møllebygningen som ble reist på Kvarsteinsletta (omtrent midt mellom dagens Joker-butikk og Kvarstein bedehus) hadde tidligere stått på Augland (noen kilometer lenger sør), og før det på Jegersberg i Kristiansand. På Jegersberg og på Augland ble mølla drevet som ei tradisjonell vannmølle hvor et møllehjul ble drevet rundt ved hjelp av vannkraft. Møllehjulet drev i sin tur møllesteinene, som malte kornet til mel. På Kvarstein var det ingen foss til å drive mølla, men i 1915, året før mølla ble startet opp, hadde Vennesla fått tilgang på elektrisk strøm, gjennom en leieavtale med Kristiansand kommune om strøm fra Kringsjå kraftstasjon, noe som gjorde at man kunne installere en elektrisk motor til å drive møllesteinene.

Mølledriften 1916-40

1. verdenskrig (1914-18)

Da mølla ble startet opp på Kvarstein i 1916, raste fortsatt første verdenskrig (1914-18) ute i Europa. Selv om Norge var nøytrale, og derfor ikke ble direkte berørt av krigshandlingene, påvirket likevel krigen dagliglivet til det norske folk. Den mest merkbare følgen av krigen var for folk flest rasjoneringen. Under krigen var det rasjonering på brød, erter og kaffe. I forbindelse med rasjoneringen ble også bøndene pålagt å øke kornproduksjonen så langt det lot seg gjøre, og møllene fikk ordre om å male kornet grovere. Den økte kornproduksjonen var kanskje en av årsakene til at Kvarstein Mølle startet opp i 1916, siden denne skapte et behov for flere møller. Like etter krigen opplevde Norge en alvorlig økonomisk krise, som førte til at mange bedrifter gikk konkurs, noe som gjorde at mange mistet jobbene, men Kvarstein Mølle klarte seg greit gjennom denne krisen.

Driften av mølla

Etter at mølledriften kom i gang, ble mølla raskt en suksess. Om høsten strømmet bøndene til Kvarstein fra hele distriktet for å male korn. Jørgen Sagedal stod for den daglige driften av mølla, og han ble raskt en dyktig møllemester.

Ved mølla ble det malt alle typer korn, og man kunne regulere møllesteinene slik at det kunne males både fint og grovt mel. I tillegg til den vanlige kornkverna hadde mølla også havregrynspresse.

For å drive mølle måtte man ha konsesjon fra Statens Kornforretning og staten bestemte hvor mye korn mølla hadde lov til å male i året. For å kontrollere at kvoten ikke ble overskredet, sendte Statens Kornforretning kontrollører til Kvarstein for å se at alt var i orden. I tillegg fungerte Bernhard Moseidjord som underkontrollør, noe som var en tillitserklæring til Moseidjord fra Statens side, siden han var nær knyttet til mølledriften, da han både hadde vært en av grunnleggerne av mølla, og drev sagbruk vegg i vegg.

Året 1922 ble et tidsskille i Kvarstein Mølles historie, da bestemte nemlig de tre grunnleggerne, Jørgen Sagedal, Olaf O. Aas og Bernhard Moseidjord seg for å dele opp forretningsvirksomheten. Resultatet ble at Sagedal overtok mølla, Moseidjord sagbruket mens Aas tok seg av kjøp og salg av produktene fra både mølle og sagbruk.

Selv om mølledriften gikk relativt bra i mellomkrigstida, ble den aldri noen økonomisk gullgruve for Jørgen. Statens Kornforretning sørget for en fast grunninntekt hele året (dette var spesielt viktig i sommerhalvåret, da mølla ikke var i drift), mens han i tillegg sannsynligvis fikk betaling fra bøndene som malte hos ham, men han ble aldri rik av å drive mølle..

I tillegg til Kvarstein Sagbruk etablerte Olaf Aas Vennesla Landhandel i lokalene til Vennesla Sparebank ved Vennesla skole. Fra 1945 drev han landhandel på Kvarstein, i nabobygget til mølla sammen med sine to sønner, Ottar og Gunnar. Da sønnen hans etter hvert overtok, ble denne butikken på folkemunnet bare hetende "Ottar," og den konkurrerte i mange år med Kvarsteins andre butikk, "Skisland," om kundene på Kvarstein, fram til butikken ble nedlagt i 1978.

I forbindelse med transport av varer til sin forretningsvirksomhet reiste Aas et lagerbygg ved siden av mølla og anskaffet sin første lastebil i 1926, og spiren til det veletablerte firmaet "Olaf Aas Transport A/S" var sådd.

Utover på 30-tallet fortsatte Jørgen mølledriften, men 9. april 1940 ble alt snudd på hodet!

2. verdenskrig (1940-45)

9. april

Om morgenen 9. april 1940 kom en liten flåte tyske krigsskip, blant dem krysseren "Karlsruhe," seilende inn Byfjorden til Kristiansand. Etter harde kamper mellom krigsskipene og Odderøya festning, som blant annet resulterte i senkningen av det tyske handelsskipet "Seattle," 16 døde kristiansandere og et nedskutt domkirkespir, måtte Odderøya gi tapt og tyskerne besatte byen og festningen. Kort tid etter angrepet flyktet sivilbefolkingen nordover, og det første målet for flyktningene fra Kristiansand var Kvarstein.

Min nå avdøde farfar, Rolf Sagedal sønn til Jørgen Sagedal, var snart fem år gammel da krigen brøt ut, og han husket godt strømmen av flyktninger som kom oppover veien fra byen (mange av flyktningene tok inn hos familien Sagedal). Dette syntes han var svært spennende, og om kvelden 9. april uttalte han at: "dette var den morsomste dagen i hele mitt liv."

Eli Fossdal (f. Sagedal), datter av Jørgen Sagedal, var 15 år da krigen brøt ut i 1940, og hun husker godt 9. april. Hennes første reaksjon på den tyske invasjonen var å dra til butikken(på folkemunnet kalt Skisland) og handle for alle sparepengene sine, fordi hun ikke regnet med å få leve stort lenger.

Bernt Kvarstein (f. 1928) var 12 år i 1940, og han husker også godt 9. april. Han forteller at det verserte svært mange rykter om den tyske invasjonen, og bygda var preget av usikkerhet og til dels frykt for tyskerne. Det gikk nemlig blant annet rykter om at det sto seks tyske tanks på Strai (noe som bare var oppspinn), og, etter at de norske styrkene gikk i stilling på Kvarstein, var mange redde for at tyskerne skulle bombe bygda.

Pga. frykten for at det skulle bryte ut kamper på Kvarstein, valgte Bernts familie å evakuere til bekjente i Hægeland 10. april. Siden ingen på Kvarstein hadde bil på den tida, fikk de sitte på med en lastebil, slik at de slapp å gå hele veien til Hægeland.

Utpå dagen 9. april kom som sagt de norske soldatene fra Gimlemoen oppover til Kvarstein. De hadde rukket å evakuere leiren i siste øyeblikk før tyskerne erobret den, og nå spurte deres øverstkommanderende, major Backer (5), Jørgen Sagedal om de kunne få lov til å overnatte på mølla. Det fikk de lov til, og hele kompaniet installerte seg på mølla. Siden Kristiansand, inkludert Gimlemoen, allerede var besatt av tyskerne, kunne de norske styrkene på Kvarstein vente Hitlers tropper over Kvarsteinbroa hvert øyeblikk, og man forberedte seg derfor på invasjon.

Norske soldater ved Kvarstein mølle 10. april 1940(Foto: Thoralf Tellefsen)

Soldatene løp ut med feltspader for å grave skyttergraver og maskingeværstillinger, man forberedte sprengning av Kvarsteinbroa og på butikken ("Skisland") ble det opprettet militært hovedkvarter.
10. april kom det bud om at dersom de norske styrkene ikke trakk seg ut fra Kvarstein, kom tyskerne til å bombe bygda. En gruppe menn fra bygda, gikk derfor til major Backer og ba de norske styrkene om å trekke seg tilbake til nord for Grovane, for å unngå at Kvarstein, og resten av Vennesla, ble bombet. Det ble derfor gitt ordre om at de norske styrkene skulle trekke seg tilbake til så langt nord som Hægeland.
I tillegg til de siviles frykt for trusselen om et tysk bombeangrep mot bygda, var det også andre, rent militære årsaker til at de norske styrkene trakk seg ut fra Kvarstein. Ut fra et militært synspunkt var området rundt Kvarsteinbroa i utgangspunktet godt egnet til å etablere forsvarsstillinger for å stanse en tysk framrykking fra Kristiansand. Problemet var at det tette veinettet i området gjorde det mulig for tyskerne å omgå de norske stillingene, ved rett og slett å gå rundt dem, og deretter angripe nordmennene bakfra. Siden major Backer ikke hadde nok soldater til å dekke flankene, var det derfor tryggere å møte tyskerne i Hægeland.
Natt til 11. april forflyttet så de norske styrkene seg til Hægeland, og planen var å møte de tyske styrkene der. Vel framme i Hægeland, forskanset de norske styrkene seg like ved gården hvor Bernt Kvarstein hadde evakuert sammen med familien sin. Mens familien Kvarstein befant seg i Hægeland, sendte tyskerne bombefly nordover fra Kristiansand for å bombe den store militærleiren Evjemoen, som fortsatt var kontrollert av de norske styrkene. Siden disse flyene passerte over Hægeland, hvor de norske soldatene fra Kvarstein ennå befant seg, og

det derfor kunne komme til kamp, fant de evakuerte det tryggest å søke dekning i kjelleren. Bernt forteller i ettertid at han husker han hadde lite lyst til å gå ned i kjelleren, fordi han fryktet at huset skulle falle over dem dersom tyskerne bestemte seg for å bombe det, men heldigvis viste det seg at tyskerne kun var interessert i militære mål.
Etter et par dager, muligens 12. april, kom en tysk motorsykkelpatrulje oppover mot de norske stillingene i Hægeland. Etter hva Bernt forteller, bestod patruljen bare av én motorsykkel med sidevogn, og ikke mer enn 4-5 mann. De norske soldatene, som helt klart var militært overlegne denne patruljen, løsnet aldri et skudd mot tyskerne. Da tyskerne så kom fram til de norske stillingene, ble de norske soldatene avvæpnet og fikk ordre om å oppgi all motstand, siden tyskerne "kom som venner." Øverstkommanderende for styrkene i Hægeland fikk imidlertid forhandlet seg fram til å få tilbake våpnene, mot at de trakk seg tilbake til "Stadt Evje," som tyskerne sa. Øverstkommanderende for de norske styrkene besluttet så å trekke seg tilbake til Evjemoen.
I ettertid kan man lurer på hvorfor soldatene på Hægeland ikke gjorde motstand? Antakelig skyldtes dette først og fremst feighet fra offiserenes side, det var nemlig ingenting å si på kampviljen blant de menige, noe som et par dager senere resulterte i stor misnøye mot hærledelsen, da den besluttet å kapitulere ved Evjemoen, uten at man hadde kommet i kamp med tyskerne.
Den andre grunnen til at de norske styrkene ikke gjorde motstand, var nok at de ikke visste om den tyske motsykkelpatruljen bare var en fortropp for en større styrke, noe de ikke var forberedt på, da de manglet både tanks, artilleri og flystøtte, mens tyskerne hadde Europas beste hær. En tredje faktor var dårlig organisering blant de norske styrkene, noe som kunne føre til at viktige ordre ikke nådde fram, eller ble misforstått.
Dagen etter den norske tilbaketrekningen (11. april), inntok tyske tropper Kvarstein, og Vennesla, uten kamp. De første tyskerne kom på motorsykkel med sidevogn, men snart kom større styrker med tyngre kjøretøy, som tanks, lastebiler og hester.

De første tyskerne kom til Vennesla på motorsykkel.

Tysk okkupasjon

Etter at tyskerne hadde inntatt Norge, vendte livet ett hvert tilbake til "normalen." Folk fortsatte, så langt det lot seg gjøre, å arbeide og gå på skole, men okkupasjonen førte likevel til en del endringer i folks liv. En merkbar følge av krigen var rasjoneringen av varer.

Det var de tyske myndighetene som beregnet matrasjonene under krigen, og i Norge, Frankrike, Belgia og Nederland hadde tyskerne beregnet at innbyggerne trengte 2000 kalorier om dagen. Til sammenligning fikk tyskerne 2700 kalorier, mens man i Øst-Europa var helt nede i 1500 kalorier om dagen. Rasjoneringen gjaldt så å si alle matvarer, inkludert korn, fisk, smør, kjøtt, sukker og kaffe. For å få kjøpt varer under krigen måtte man derfor ha rasjoneringskort med et visst antall merker. For å kjøpe sukker, måtte man f. eks. ha fem merker for en viss mengde.

M — 25 — M | M — 26 — M | M — 27 — M

Serie A

Mel- og brødkort

Rasjoneringskort fra 1940 (kilde: http://no.wikipedia.org

Disse knappe rasjonene førte til at mange nordmenn sultet, og man gjorde derfor alt man kunne for å skaffe seg noe ekstra mat. I den forbindelse var Jørgen Sagedal en viktig bidragsyter, siden han lot folk male mer korn enn de hadde lov til, slik at de ikke skulle sulte. Statens Kornforretning fastsatte nemlig strenge regler for hvor mye korn hver bonde fikk lov til å male i krigsårene(jeg har dessverre ikke klart å finne eksakt mengde). Under hele krigen ble derfor mølla drevet dag og natt, gjennom det meste av vinterhalvåret. Om sommeren var det ikke noe korn å male, så da ble arbeidsdagen i stedet brukt til å hogge møllesteinene skarpe til neste sesong. Dette arbeidet ble gjort for hånd, og var derfor svært slitsomt og tidkrevende. Dette arbeidet ble som regel utført av Jørgen selv, og, da de ble gamle nok, også sønnene Oddmunn og Arnfinn. Siden mølla måtte drives både dag og natt i krigsårene, var hele familien Sagedal i arbeid på mølla. Foruten Jørgen selv, arbeidet hans kone Inger og deres to eldste sønner, Oddmunn og Arnfinn, spesielt mye på mølla, men de andre seks barna i familien deltok også i arbeidet så langt det lot seg gjøre. En av arbeidsoppgavene for barna i familien var å sørge for at den store ovnen som tørket kornet brant jevnt og trutt, 24 timer i døgnet. Da jeg gjorde intervju med Jørgens datter Eli, fortalte hun at

hun flere ganger måtte stå opp om natta, for, sammen med søsteren Inga, å fyre opp igjen i ovnen på mølla, noe som sikkert ikke var særlig moro.
Eli minnes også at det under krigen også arbeidet flere andre ansatte (antallet er noe usikkert) på mølla, blant annet en av bygdas lærere. Med flere ansatte, ble det mulig å produsere mer mel, som igjen ble til mer brød, med det resultat at venndølene slapp å sulte. I den forbindelse minnes Eli at enkelte hadde så lite mat under krigen at de feide opp kornrestene på møllegulvet, slik at de i det minste fikk litt ekstra mel til brødbakingen, og det er nok ikke uten grunn at enkelte har omtalt mølla som "en velsignelse for bygda" under krigen.

Forholdet til tyskerne
Under krigen hadde Jørgen en del kontakt med tyske soldater i Wehrmacht (hæren). Tyskerne var ofte innom mølla og leverte havre som de skulle bruke som hestefôr til sine mange stridshester. Havren ble så presset i havregrynspressa, og ble tilbakelevert til tyskerne som havregryn. Gjennom mine intervjuer med Eli Fossdal og Bernt Kvarstein fikk jeg inntrykk av at forholdet mellom folk på Kvarstein og vanlige, tyske soldater var ganske godt, selv om det var preget av en viss gjensidig avstand.
Årsakene til dette er nok flere, men en av de viktigste er nok nazistenes syn på nordmenn som folkeslag. På nazistenes rangstige over folkegrupper var nemlig nordmenn, som en del av den ariske rase, på andreplass, bare underlagt tyskerne selv. Dette var nok grunnen til at nordmenn ble behandlet langt bedre enn f. eks. polakker, som ble betraktet som undermennesker av Hitler.
En annen grunn kan være at Kvarstein var, og er, ei relativt lita bygd, og det var derfor ikke nødvendig å ha store, tyske styrker stasjonert der. Dette gjorde naturligvis at nordmenn og tyskere fikk tettere kontakt, enn om tyskerne skulle hatt større styrker på Kvarstein, noe som ville betydd større problemer for lokalbefolkningen, siden tyskerne da hadde måttet rekvirere flere hus, noe som igjen kunne skapt økt misnøye mot tyskerne.
Selv om folk på Kvarstein kom forholdsvis greit ut av det med Wehrmacht, var så godt om alle likevel klare anti-nazister, og de få NS-medlemmene som fantes i bygda møtte ingen forståelse fra resten av bygda. Bernt Kvarstein forteller at han fikk inntrykk av at det også var mange tyskere som var motstandere av Hitler, men dette var selvfølgelig noe de ikke kunne si høyt (jf. hevnaksjonene etter attentatet på Hitler 20. juli 1944).

Selv om forholdet til vanlige, tyske soldater var godt, var forholdet til de tyske og norske (NS) myndighetene en annen sak. Det var nemlig strengt forbudt for bøndene å male mer korn enn reglene for rasjonering tilsa, siden tyskerne da fikk mindre korn selv.
For å sikre at denne reglen ble overholdt, hadde, som tidligere nevnt, Statens Kornforretning(som selvsagt var kontrollert av nazistene) kontrollører som reiste rundt til landets møller på inspeksjon. Kontrolløren som hadde ansvaret for Kvarstein mølle pleide å ta inn på Ernst hotell i Kristiansand når han kom for å inspisere mølla på Kvarstein. Siden Jørgen som sagt lot bøndene i området male mer korn på mølla enn de hadde lov til, var det svært viktig at myndighetene ikke oppdaget noe. Under krigen var det nemlig mange som ble sendt i fengsel for mindre alvorlige "forbrytelser" enn den "forbrytelsen" det var å la bøndene male mer korn enn de hadde lov til.
Heldigvis hadde Jørgen en bekjent som arbeidet som pikkolo på Ernst hotell, og de inngikk et samarbeid for å hindre at den ulovlige siden ved mølledriften ble avslørt. På Kvarstein var Jørgen en av de første som hadde telefon, og Jørgen og pikkoloen avtalte derfor at pikkoloen skulle ringe opp til Kvarstein når kontrolløren sjekket inn på "Ernst." Da hadde Jørgen og de andre som arbeidet på mølla ca. en time på seg til å gjemme de ulovlige mel-og kornsekkene og legge fram regnskap og andre papirer som viste at driften var i orden. Når kontrolløren så ankom mølla på inspeksjon, var alt tilsynelatende i sin skjønneste orden, og han kunne rapportere til Statens Kornforretning i Oslo at Kvarstein mølle overholdt reglene for rasjonering. Likevel må noen ha ant at ikke alt var som det skulle på Kvarstein mølle, for på et tidspunkt skal Jørgen ha fått et varsel om at myndighetene hadde ham i søkelyset. Likevel fortsatte han å male korn for bøndene til krigens slutt, 8. mai 1945.

Etter krigen
Etter krigen var på mange måter møllas glansdager over. Etter hvert ønsket staten å sentralisere mølledriften, og derfor måtte små bygdemøller og gårdsmøller rundt om kring i distriktene legges ned, til fordel for økt omsetning hos de større møllene i byene. Dette var en av de viktigste årsakene til at mølla ble nedlagt, men en vel så viktig årsak var at neste generasjon av familien Sagedal ønsket å satse på andre yrker enn mølledrift, og det var derfor ingen til å overta driften etter Jørgen.
Da mølla ble nedlagt i 1950, kjøpte Bernhard Moseidjord hele bygget (han drev allerede som nevnt sagbruk vegg i vegg med mølla) og fortsatte sagbruksdriften til 1995 (Bernhard Moseidjord d.y. fikk æren av å sage den siste stokken). Jørgen Sagedal døde i 1956, 75 år gammel.

I dag (2011) står møllebygningen fortsatt på Kvarstein. Men den er tom og forfallen, og den vil nok etter all sannsynlighet bli revet før eller senere. Selv om det meste av maskineriet er fjernet(en av møllesteinene endte f. eks. som hagebord hos en nabo), kan man fortsatt finne spor av mølledriften i bygningen. Jeg har selv vært i bygningen, og der oppdaget jeg blant annet rester av korn som hadde ligget der siden før nedleggelsen.

Konklusjon

Det har vært svært interessant å arbeide med dette prosjektet, å jeg har lært mye interessant. Jeg har også funnet svar på spørsmålene jeg stilte i innledningen. De fleste svarene framgår tydelig i teksten, men som leser vil du nok legge merke til at jeg ikke har nevnt noe om møllas rolle i motstandskampen. Dette skyldes rett og slett at mølla ikke kan sies å ha spilt noen rolle i motstandsarbeidet, da den ulovlige kornmalingen kun ble drevet for å hjelpe folk med å få nok mat under krigen, uten at arbeidet var noe forsøk på å motarbeide okkupasjonsmakten.

Kilder

Jørgen Aas: Glimt fra det gamle VENNESLA
Svein Olaf Hansen med flere: Mennesker i tid 2
Randi Moseidjord Fjellestad: "Kvarstein mølle" og "Kvarstein Sagbruk," Vennesla Historielag Årsskrift 2002
Eli Fossdal (f. 1925), datter av Jørgen Sagedal
Elever ved Kvarstein skole: 9. april 1940, 1995
Kjell Olav Masdalen: Agders Historie 1920-194, Agder Historielag 1995
Intervju med Bernt Kvarstein (f.1928)
Foto, Kvarstein mølle: © Randi Moseidjord Fjellestad

Av: Vebjørn Sagedal

Farmors minner

I denne oppgaven har jeg valgt å dele historien til farmor og hennes familie. Jeg vil fortelle om hennes liv gjennom barndom, ungdomstid, voksenliv og alderdom. Jeg vil vektlegge enkelte hendelser som har vært en betydelig del av livet hennes. Ved å se på dette, vil vi og få sett litt av Vennesla sin historie og utvikling fra 1930- årene frem til nå.
En av grunnene til at jeg har valgt å bruke farmor som representant og formidler for familien min og dens historie, er fordi hun alltid har vært opptatt med å ta vare på og skape minner. Så lenge jeg kan huske har hun samlet på gamle avisutklipp, historiske skrifter og bilder. Dette har hun samlet i mange permer. Hun har fortsatt en god hukommelse, og liker derfor å fortelle. Hun formidler glede og begeistring over små og store hendelser opp igjennom tiden. Denne oppgaven er blitt til ved kjøkkenbordet hos farmor. Tre generasjoner Jortveit har vært samlet flere ettermiddager/kvelder, der vi har delt familiens historie gjennom flere generasjoner. Det har vært mange latter- og alvorsfylte kvelder, som igjen har blitt nok et godt minne for fremtiden.

Farmor som konfirmant.

Vennesla i gamle dager

Farmor i huset på Moseidmoen.

Den store forskjellen med livet i Vennesla før og nå, er all den gamle bebyggelsen som er borte og erstattet med nye bygninger, forretninger og leilighetsbygg, forteller farmor meg.
Vennesla sentrum var ikke så utbygd før i tiden, blant annet fordi Venneslabroa ikke kom før i 1960. Men vi brukte hengebroa fra Moseidmoen til Hunsfos fabrikker og ny hengebro fra Hunsfos fabrikker til Graslia. Vi hadde også kjørebro, "Hallandsbroa," fra Moseidmoen til Vikeland. Vikeland var sentrum før i tiden. Der fantes det; togstasjon, landhandel, samvirkelag, kino, apotek, legekontor, posthus, bedehus og "folkets hus". Det fantes også flere butikker som solgte tøy og en skomaker som reparerte sko. Vennesla hadde to hovedbedrifter og det var Vigeland Brug og Hunsfos Fabrikker. På den tiden gikk bedriftene bra.
Når det gjaldt bebyggelse så var Moseidmoen delvis utbygd. Det var bare eneboliger og folk var stolte over å flytte dit. Det fantes ellers brakker på Vikeland og på Graslia for Hunsfoss arbeiderne. Ellers var det eneboliger utenom disse brakkene. Heptekjerr og Lomtjønn var kun skogsområder på denne tiden.
- Når jeg begynte på skolen i 1940 så var forholdene veldig enkle. Det var utedo på skolen og kun en vask på gangen. Vi måtte fyre med ved for å holde varmen i klasserommene. Ellers brukte vi mye tid på å pugge sanger og salmer. I fritiden holdt folk på med fotball, friidrett, ski, sangkor og ellers var ungdomslaget og bedehusene flittig brukt, forteller farmor. - Alle store bedrifter på den tiden måtte ha egne skoler for barna til de ansatte. Disse ble kalt bruksskoler.

Bruksskolen på Hunsøya.

Farmors barndom

Farmor, Borghild Hagen (tidligere Jortveit), ble født 23.juli 1932. Hun var datter av Sigurd og Sofie Jortveit. Farmor er yngst av to søstre, som vokste opp i familien.

Bror, Ole Andreas ble født 31.07.1929 og døde 02.05.1931 av hjernehinnebetennelse. Han døde hjemme, og lå i åpen kiste, noe som var vanlig på denne tiden. Broren ble kjørt i hest og kjerre til kirkegården og ble gravlagt 07.05.1931.

Wergelandsvegen

Eneboligen i Wergelandsvegen

Familien bodde i Wergelandsvegen 2 på Moseidmoen i Vennesla. Tomtene var gått ut ifra Moseidgårdene. Eneboligen ble bygd i 1927. Før krigen hadde folk ganske god råd, og det var synlig på husene som ble bygd. Det ble bygd "kvister", noe som er et slags utbygg på loftet/øverste etasjen. Men når krigen kom og årene som fulgte etter, begynte folk å få veldig dårlig råd. Dette så man veldig godt på det som ble bygd. Alle husene var veldig firkantete, nesten kvadratisk, og veldig høye. På midten av 1960 – tallet begynte folk å få bedre rå igjen, og da begynte man med og bygge flatere, altså alt i en etasje, dog var grunnflaten mye større en tidligere. Taket på husene som tidligere hadde vært veldig spisse, ble nå veldig flate, og det var lite plass til et funksjonelt trev.

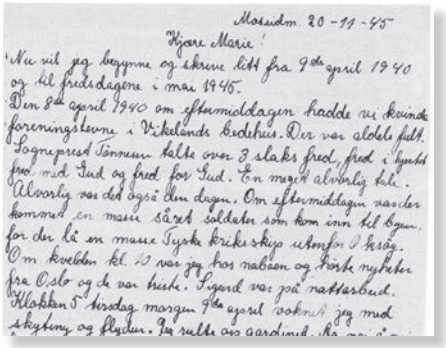
Familien bygde en enebolig, der 1.etasje var kjøkken og to stuer. Den ene stuen fungerte som hverdagsstue, mens den andre, "bestestuen", hovedsakelig var i bruk under høytider og merkedager. Det var viktig å spare på fyringsutgifter, og derfor prioriterte de å varme opp hverdagsrommene. Det fantes ikke bad, så derfor vasket og stelte hele familien seg på kjøkkenet. Her ble det brukt både vaskevannsfat og balje. Klesvask foregikk i kjelleren i ei stor vaskegryte. De brukte vaskebrett og tøyet ble satt til kok.

Et soverom var innredet på loftet og der sov alle fire. Både vann og strøm var innlagt i boligen, noe som ikke var vanlig på denne tiden. Derfor ble kun de mest brukte rommene varmet opp. Det var vedfyring som

var gjeldende oppvarming. Familien fikk elektrisk komfyr etter krigen. (1950)
I uthuset ved eneboligen var det utedo og vedskjul. Det var mørkt og kaldt, noe som gjorde at dette ble til en ufyselig opplevelse. Derfor var det greit å vite at man kunne ty til dopotta under senga.

Minner fra krigsårene i Vennesla
Opp igjennom tiden har jeg oppdaget flere bilder og ting fra krigen som farmor har tatt vare på. Da krigen startet i 1940, var hun bare åtte år gammel. I fem år opplevde hun bekymring, usikkerhet og frykt som gjorde et stort inntrykk på et barnesinn. Frykten farmor følte når tyske fly passerte over himmelen de første krigsdagene, den fæle flyalarmen og senere synet av russiske fanger som marsjerer forbi huset deres, nesten hver dag i to-tre år, er fortsatt vonde minner fra krigen.
Samtidig vet jeg at det ikke bare var vonde ting som skjedde under krigen. For eksempel var vennskapet mellom venndølene sterkt, og det var kanskje dette samholdet som styrket dem i hverdagslivet.

Evakueringen
Farmors første møte med krigen var at hun våknet av skyting tidlig på morgenen 9. april. Skytingen kom fra Odderøya der tyskerne prøvde å komme i land. Det var ganske skummelt. Senere kom faren hjem og sa at nå hadde krigen begynt. Tyskerne kunne de se allerede samme dag komme inn i Vennesla.

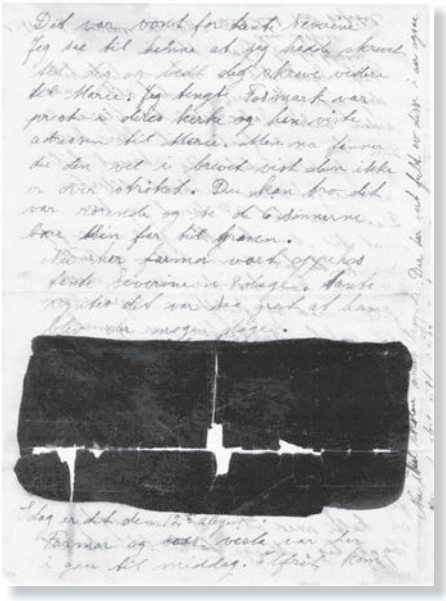

Mandm. 20-11-45
Kjære Marie!
Nu vil jeg begynne og skrive litt fra 9de april 1940 og til freds dagene i mai 1945.
Den 8de april 1940 om eftermiddagen hadde vi kvinde foreningsteune i Vikelands kretshus. Der var alt. fult. Sognepræst Tønnesen talte over 3 slags fred, fred i hjertet fred med Gud og fred for Gud. En meget alvorlig tale. Alvorlig var det også den dagen. Om eftermiddagen vanker kommer en masse såret soldater som kom inn til byen. for der lå en masse Tyske krigsskyts utenfor Nåsåg. Om kvelden kl. 10 var jeg hos naboen og hørte nyheten fra Oslo og de var triste. Sigurd var på nattarbeid. Klokken 5 tirsdag morgen 9de april vaknet jeg med skyting og flyder. Jeg ruller oss raskt

Her er et brev, mor til farmor, skrev til svigerinnen i Amerika, hvor hun forteller om krigsårene 1940-1945 i Vennesla.

- Familien min og jeg, sammen med Harald sin familie flyktet til Eikeland for å søke dekning for bombingen i Vennesla. Vi reiste med hest og kjerre. Det som var skummelt var at tyskerne kom etter oss, forteller hun. Men det viste seg til slutt at tyskerne hadde tatt feil vei for de skulle til Ålefjær. Harald og hans familie kom etter siden de hadde kyr med seg. De var der bare i en uke, mens farmor og hennes familie var der i tre. Hennes far flyktet ikke med dem i tilfelle han måtte være med å kjempe i krigen.
Mens de var på Eikeland gjorde de mye. Fordi de var der under vinteren,

fant de på ting å gjøre som for eksempel å lage snøhytter. Ellers lekte de mye i snøen. Det var også arrangert møter i husene om kvelden, noe de også deltok på.

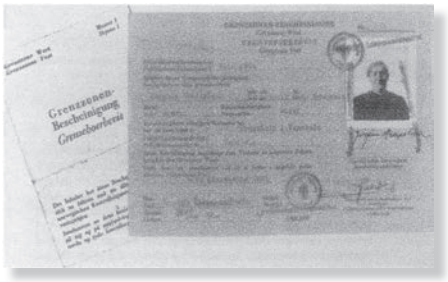
Moseidmoen skole og Hunsfoss skole ble tatt fordi tyskerne skulle bruke dem til blant annet fangeleir for russerne. Tyskerne begynte også å bygge en fangeleir mot slutten av krigen, men den ble aldri ferdig, siden krigen sluttet under arbeidet. Den ble senere brukt til boligblokker. Der Herredshuset står i dag var det et matlager og en hestestall for tyskerne under krigen. Ellers har det ikke blitt stort med endringer og folk har levd stort sett sitt vanlige liv også under krigen.
Det var forbudt med radioer fordi de ikke hadde lov til å høre på radiosendinger fra London i England. Tyskerne ville ikke at folk skulle få nyheter og få orientert seg om krigen. Men allikevel var det noen folk som greide å gjemme vekk en radio i huset. Derfor ble mange orientert med seneste nyheter likevel.
Hvis man ble tatt i å lytte på radio var straffen eventuelt å komme i fengsel. Men man satt ikke lenge. Hun forteller at hun husker godt at faren hennes pleide å lytte til radio på jobb. Derfor visste han om en del nyheter han også.
Da USA ble med i krigen, etter slaget ved Pearl Harbour, ble sensuren strengere. For eksempel når du skulle sende brev til USA, ble alle brevene sjekket og lest igjennom. Noen ganger kunne deler av brevene bli sensurert hvis det stod noe som ikke Amerikanerne skulle få vite om. Farmor sin mor sendte en gang et brev til svigerinnen hennes i Amerika. Da ble en god del av det sensurert.

Her er et annet brev som mor til farmor sendte under krigen. Som man kan se, ble en god del sensurert. Brevet ble tatt med tilbake til Norge, etter hennes død. Derfor er det ingen i dag, som vet hva som skjuler seg under blekket.

Grenseboerbevis

Ganske tidlig i krigen ble det innført passtvang. Alle som var fylt 16 år ble pålagt å anskaffe seg et såkalt grenseboerbevis. Det var lensmannen som utsendte beviset. Det var forsynt med bilde, opplysninger om bosted og andre personalia. Beviset gjaldt for et område som strakte seg noen mil fra bostedet. Skulle man utenfor dette området, måtte man ha særskilt tillatelse. Både titt og ofte var det kontroller både av tysk og norsk politi. Manglet man dette papiret kunne det føre til at man ble arrestert.

Slik så et grenseboerbevis ut.

Kontakten med tyske soldater

Farmor og vennene hennes hadde ellers lite kontakt med tyskerne, for nesten alle barna var redde for å gå bort til dem. Men det hendte noen ganger at de gikk bort og tigget sukkertøy av dem. Og som regel fikk de noe. Blant annet fikk de et tysk sukker kalt "bong-bong". Dette var veldig godt. Det hendte også at de tigget sigaretter. En dag da farmor og resten av barna lekte på Hunsfoss skole spurte tyskerne om hun ville komme inn å spille orgel for dem. Hun husker godt at tyskerne stod rundt henne mens hun spilte og sang. Dette syntes hun var veldig artig. Verdt å merke er det at dette orgelet, enda står i inngangspartiet på skolen. Tyskerne pleide som regel å oppholde seg i bygninger de hadde okkupert, slik som Hunsfoss og Moseidmoen skole.

Russerfangene

Det hadde seg slik at det var tre russiske fanger som hadde rømt. Tidlig på morgenen kom de og ringte på hos naboen deres, Georg Granli. De lurte på om han kunne hjelpe dem. I all hemmelig tok han dem inn på heia for å gjemme dem. I mange måneder fikk han flyttet rundt på dem slik at ikke tyskerne skulle få snusen av dem. Det var også flere personer med på å gjemme dem slik som Arnfinn Sørensen og Thorvald Strandberg. Thorvald eide en hytte på Tjåvann der russerne gjemte seg en tid. Alle som var med på å gjemme dem var klar over at dette kunne føre til dødsstraff, så alt skjedde i all hemmelighet.

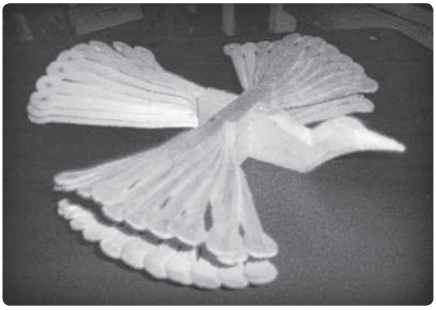
De greide å gjemme russerne helt til krigen var slutt, og først da fikk farmor vite at de hadde gjemt dem i mange måneder. Hun ble selvfølgelig

forskrekket da hun så dem etter krigen.

Russiske krigsfanger ble satt til å bygge en ny fangeleir rett her i nabolaget. På Moseidmoen, mellom Parkvegen og Fjellvegen, det vi den dag i dag kaller for "Belsen", skulle leiren bygges. Hver dag kom det en hel gjeng med russiske fanger med tog fra Augland til Vikeland stasjon. De måtte gå fra Vikeland til Moseidmoen, og hun forteller at de kom gående utenfor huset hennes.
Det farmor så var forferdelig. De hadde dårlige klær og sko, og tyskerne behandlet dem som dyr. Farmor og resten av barna, lekte ofte der russerne jobbet. Noen av tyskerne var ikke så veldig strenge, så når de snudde seg vekk, gav farmor og de, russerne matpakker de kunne spise. De ble kjempeglade. I nabolaget var det også en gård. Der kom russerfangene for å slipe økser og annet verktøy. Noen av russerfangene var kjempeflinke til å skjære ut ting i tre, og etter krigen kom en av russerne som de hadde hjulpet, og gav farmor en fugl han hadde lagt, som takk for hjelpa.

Georg Granli, Arnfinn Sørensen, Magne Øvland sammen med russerfangene. Disse var med på å holde russerne skjult. Farmor er jenta i midten.

Her er fuglen russerfangen lagte til farmor.

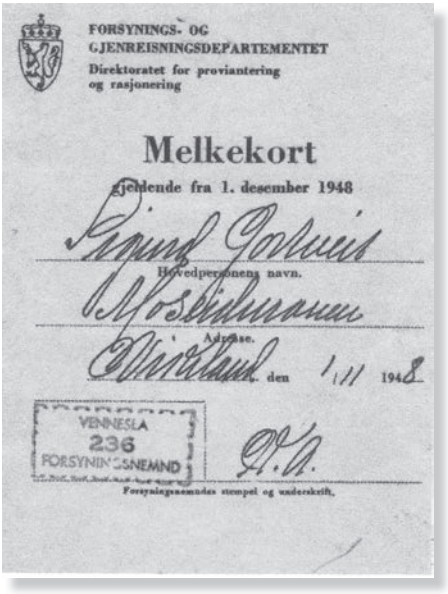
Under krigen gikk elevene på skole annen hver dag. Og det var rikelig med ferier også, siden de måtte hjelpe til hjemme også. På skolen var det tre klasserom, med en lærerinne og to lærere. I klassen til farmor var det elleve jenter og seks gutter. De fagene som ble undervist i var regning, norsk, nynorsk, samfunnsfag, historie, geografi og naturfag. På skolen fantes det også nazistiske lærere. På skolen der Harald gikk, ble læreren hans arrestert. De fikk bare syv års skolegang.

Tidsfordriv

Under krigen hadde de ikke TV, PC eller mobil, så derfor måtte de finne andre måter å fordrive tiden på. Hoppe paradis, slå ball og andre leker er eksempler på dette. Om sommeren ble elva flittig brukt til å bade i. De kunne så å si leke hvor de ville. Barna var mye på besøk hos hverandre, men alle måtte være hjemme til kl 20.00 på kvelden. Dette var fordi de tyske vaktene var redde for at de skulle finne på noe tull. De var også mye å lekte i heia og fant på fantestreker, men ingen torde å gjøre noe fant med tyskerne.

Mat og rasjonering

Foreldrene deres hadde det ganske hardt med tanke på sult. Barna hadde det tålig greit, men var aldri helt mette. Det var rasjonering på alt og det var mye erstatningsprodukter som for eksempel egg- erstatning (pulver som man måtte blande med væske for å få samme virkningen). Varer som det var lettest å få tak i, ble det også spist mest av, som blant annet kålrabi. Det ble laget kålrabi stuing, suppe med kålrabi og diverse retter basert på kålrabi. Poteter ble også dyrket selv for at folk skulle få nok. Så og si alle hun kjente dyrket poteter. Det gikk med ca to bøtter poteter til dagen, og de ble spist både til middag og kvelds. Om høsten måtte man lagre poteter slik at man hadde nok gjennom hele vinteren. Da ble det lagret ca 30 bøtter poteter. På slutten av krigen var det lite mat, og de gikk ofte sultne.

FORSYNINGS- OG GJENREISNINGSDEPARTEMENTET
Direktoratet for proviantering og rasjonering

Melkekort

gjeldende fra 1. desember 1948

Hovedpersonens navn.

Adresse.

den 1/11 1948

VENNESLA 236 FORSYNINGSNEMND

Forsyningsnemndas stempel og underskrift.

Rasjoneringskort brukt etter krigen.

Fred
7. mai ble de første flaggene heist, og folk begynte å lytte på radio uten å bry seg om de ble tatt. Men først 8. mai ble freden erklært og folk kunne endelig føle seg frie. Folk gikk i tog, jublet, sang og lo for å feire at det endelig hadde blitt fred. Folk samlet seg ved kirken og markerte fredsdagen. Noen dager etter gikk tyskerne ut av Vennesla. De venndølene som hadde sympatisert med tyskerne ble arrestert. Da de russiske fangene reiste hjem, møtte noen av barna opp med blomster på togstasjonen. Et av disse barna, var farmor, som da var blitt 13 år.

Spesielle minner
Farmor tenker av og til tilbake på krigen og har både gode og vonde minner. Et vondt minne hun har, var når hun trodde engelskmennene skulle bombe Vigeland Brug. Hele tiden hørte hun lyden av engelske fly, passere over himmelen. Hun ventet bare på smellet. Aldri kunne hun føle seg helt trygg. Selv om flyalarmen gikk mange ganger, kom det heldigvis aldri noe smell. Dog har hun også mange gode minner, og et av disse var samholdet de hadde med hverandre. Folk forstod at de trengte hverandre.
Farmor mener at min generasjon vet mer om krigen enn foreldrene våres. Hun setter pris på den tiden skolen bruker, og det fokuset den har på krigsårene. Men hun sier og tror at ingen virkelig vet hvordan det var for de som faktisk opplevde krigen.

Etterkrigstiden – farmors ungdomstid, giftemål og oppstart av egen familie.
Oldefar jobbet som fabrikkarbeider ved Hunsfos fabrikker. Han var skiftarbeider. Dette holdt han på med i 50 år (begynte når han var 15 år og sluttet som 70-åring). De siste årene var han postmann for fabrikken. Oldemor, Sofie, var hjemmeværende. I denne tiden innebar dette stelling av hjemmet, reparerte tøy, matlaging, og oppfølging av barna. Hun var ei aktiv og frisk dame, helt til en dag, da hun falt død om, av hjerneblødning. Dette kom naturlig nok, som et stort sjokk på resten av familien.

Farmor var 18 år når moren døde. Storesøster var gift og hadde flyttet ut av barndomshjemmet. På denne tiden var det vanlig at døtrene tok over for moren og tok på seg ansvaret for husholdningen. Hun fikk betalt for jobben som hjemmeværende av faren, og fikk i tillegg dekket

tannlegeregninger, klær, lommepenger, med mer. Hun lærte seg fra første stund å føre regnskap, og holde kontroll på husholdningspengene. Hun forteller at de levde for omtrent 30 kroner i uka for to personer.
Av utdannelse hadde hun et år på industriskolen – søm og håndarbeid, deretter hadde hun også et kurs i matlaging som 19 åring. Farmor hadde også litt tidligere erfaring med matlaging, fra den tiden hun og moren stelte på kjøkkenet. Hun ser tilbake på denne tiden som utfordrende, men aldri kom det et negativt ord fra faren, som nøt godt av datterens omsorg i hjemmet. Det hjalp også mye med nytt kjøkkenutstyr som blant annet elektrisk komfyr.

Farmor (t.h.) deltok på husstellkurs.

Som 17-åring traff farmor, Harald Hagen, sin kommende ektemann. Han kom fra en stor familie på 9 søsken. Også denne familien var hardt rammet av tidlige dødsfall av foreldre. Harald var 16 år da faren døde, og mistet også moren som 19-åring. Harald begynte å jobbe på Hunsfoss fabrikker som 16-åring, og i tillegg fikk han tidlig ansvar for søsken og hjem, i likhet med farmor.
Farmor og farfar forlovet seg som 19-åringer før Harald reiste av sted i militæret på Mysen og deretter i et halvt år i tysklandsbrigaden, Flensburg.

Bestefar i tysklandsbrigaden.

De nyforlovede lengtet veldig etter hverandre. Det fantes ikke mobiler og derfor gikk brevene flittig imellom dem. Det var to brev i uka, som var den eneste form for kontakt de hadde i dette året.
Det ble giftemål når begge var myndige, som 21-åringer. På den tiden,

var dette en vanlig alder å gifte seg i. De ble viet i Vennesla kirke, og bryllupsfesten ble holdt på "festiviteten", Hunsfos fabrikkers festlokale. De nygifte flyttet inn i farmors barndomshjem. Det unge ekteparet bodde i 1.etasje mens Sigurd, farmors far, bodde i 2.etasje. Alle spiste middag i lag, mens den gamle ordnet tørrmåltidene selv.

Farmor og bestefars bryllupsdag.

Førstefødte, Randi Sofie, ble født i 1955. Hun fikk 4 år i Wergelandsvegen 2, før de flyttet inn i nybygd enebolig i Montjønnåsen 10. Dette ble første gangen den unge familien bodde alene uten den eldre generasjonen. For å spe på med inntekten, leide de ut en hybelleilighet i 2. etasje. Etter et år i den nye boligen, ble min far, Jan Sigurd Jortveit, født. Den lille familien hadde tett kontakt med oldefar. Det ble turer på heia med vedhogst, bilturer og søndagsmiddager. Sigurd, far til farmor, ble værende i Wergelandsvegen helt frem til august 1975. Da flyttet han hjem til farmor og familien på grunn av sykdom, hvor han ble pleiet frem til sin død, 14 oktober 1975.

Hva hendte i 1960-årene?
Hverdagen, i den nye boligen, ble mye lettere for familien. Standarden i huset hadde økt betraktelig siden sist. Det hadde kommet elektrisk vaskemaskin og komfyr. Spesielt fornøyde var de med eget bad og badekar. Utover 1960-årene kom det ene elektriske apparatet etter det andre. For eksempel kjøleskap, frys og støvsuger. For å kunne få

Jan Sigurd, farmor, bestefar og Randi Sofie på 60-tallet.

telefon i hjemmet, måtte de søke lang tid i forveien. Endelig i 1963, fikk de innlagt sin første telefon. Det var også et stort øyeblikk, da tv-apparatet kom i hus (tidsnok til at vi fikk med oss vinterolympiaden i Grenoble i 1968, forteller min far). Månelandingen 20. juli 1969, var en stor begivenhet for hele familien. Alle satt klistret foran sin nye tv i svart-hvitt på 24 tommer og fulgte sendingen minutt for minutt.

Som fremkostmiddel, hadde familien først tilgang til en Blåmann (knallert). I 1968, fikk de skaffet seg en scooter, en Puck 125 kubikk. Denne ble flittig brukt til turer rundt på sørlandet. Når hele familien skulle på langtur, måtte de være kreative. Dette resulterte i at to av dem kom seg frem på scooteren, mens de andre måtte benytte seg av buss og tog. Den største utfarten, som familien enda prater høyt og mye om, er turen til Ålesund i 1968. Da fløy familien på fire, til Vigra i Ålesund, med et Fokker Fellowship propellfly. Ferieturer var viktig for familien, selv om de ikke hadde bil, så benyttet de seg flittig av offentlige fremkomstmidler, som buss, tog, taxi og båt. Et tankekors er at dagens barn, knapt har kjørt i en buss.

Biltur med oldefar, bestefar og pappa. Fotografen var farmor.

Rasjoneringen av personbilen ble opphevet 1. oktober 1960. I prinsippet var bilen tilgjengelig for alle fra denne dato. Opphevelsen signaliserte starten på en rask økning i tallet på registrerte biler. I løpet av perioden fra 1960 til 1964 ble personbilparken fordoblet til drøyt 410 000 biler.
Etter litt press fra farmor og oldefar, tok min farfar førerkortet i 1970. Først i 1972, kjøpte de, med hjelp av et lite lån fra oldefar, sin første bil. Vidunderet var en blå Ford Taunus 15M ("lillebroren", var nemlig en Taunus 12M, noe som min far, Jan Sigurd, var veldig opptatt med å skille). Etter den tid, fartet familien land og strand rundt i sitt nye fremkomstmiddel.
Tiden går..

Etter at oldefar døde, overtok førstefødte, Randi Sofie, og ektefelle, den gamle boligen i Wergelandsvegen. Slekta vokste, og tre barnebarn

kom til. Familierelasjonene har endret seg underveis, skilsmisse, samboerskap og nye ekteskap har farmor forholdt seg til på en raus måte.
Min far, Jan Sigurd, giftet seg med Anne Lill Homme, i 1985. Først ut var min bror, Magnus født i 1990, og den 9. juni, 1992 ble jeg født.

Farmor og farfar i hagen i Wergelandsvegen.

Kontakten mellom oss, barnebarna, og farmor og farfar, har vært helt spesiell. Turer, bade-/ skiturer, fløytespikking, familieselskap og deltakelse i vår skolehverdag, har stått høyt i kurs for besteforeldrene. Barnebarnas mange selvlagde jule- bursdagsgaver er pakket opp i begeistring. Enda er farmors leilighet preget av disse minnene.
I 1988, flyttet farmor tilbake til sitt barndomshjem i Wergelandsvegen. Her bodde de i 19 år. Familien bodde veldig sentralt, med både butikk, skole og kirke i nærmiljøet. Farmor forteller videre at de har vært veldig fornøyde gjennom de årene som de har bodd der. Naboene har vært greie og trivelige, og det har vært koselig med hage, der Harald brukte mye tid på å stelle plantene.

De siste årene ble farfar syk, og de valgte derfor å flytte til Vennesla sentrum, inn i et nytt bygg, og en ny leilighet. De flyttet til Auraparken i Vennesla sentrum, til en leilighet i 2. etasje, i en fire etasjers bygning. Auraparken har til sammen 33 leiligheter. Begge syntes det var spennende med flyttingen, spesielt med tanke på å ha folk såpass nærme seg. Samtidig så de nødvendigheten med flytting på grunn av at alderdom og helse ikke var den samme som før.
14. oktober. 2007 døde farfar, 75 år gammel. Han fikk et halvt år i den nye leiligheten. Farmor er takknemlig for at farfar fikk oppleve det nye hjemmet. Sammen fikk de velge ut innredning og nye møbler. De var ikke lite stolte over den lekre skinnsalongen og de to nye Tv apparatene. Utviklingen var stor fra sitt første svart-hvitt tv på 24 tommer, til to flatskjermer i flotte farger, på 32 tommer. Fra kun NRK, i 1968, til dagens standard med 30 kanaler å velge mellom. Farmor har blitt en "racer" på å styre kontrollen både på Tv'en og dvd-spilleren.

Livet nå
Farmor har nå vært enke i 4 år. Hun kjenner fortsatt på savnet etter farfar, men stortrives likevel i den nye, moderne leiligheten sin. Hverdagen er blitt mye mer lettvint, med sentrum som nærmeste nabo.
Dagene er fylt med husarbeid, strikking og lesing. Mange kvelder går til foreningsarbeid og besøk av venner og familie. To oldebarn fyller dagene med glede.
Fortsatt liker farmor å reise, og tar gjerne en utenlandstur eller to, i sommerhalvåret. Hun er ei åndsfrisk dame, som stadig får nye opplevelser og skaper nye minner. Hun er takknemlig for at hun fortsatt kan være aktiv.

Avslutning
Etter å ha fordypet meg i noe av min families bakgrunn og opplevelser gjennom en tidsperiode på ca 80 år (1930-2011), så er jeg først og fremst fylt av beundring over farmors evne til å leve fullt og helt i øyeblikkene gjennom livet sitt. Minnene er blitt mange, både gjennom bilder, gjenstander og historier. Dette er en stor arv som hun gir videre til generasjonene etter seg. Jeg er takknemlig for denne "skatten" av minner og håper jeg også vil være i stand til å formidle denne kunnskapen videre.
Samfunnsutviklingen i denne perioden har vært enorm. Fra utedo og badebalje til innlagt bad, fra vedovn til elektrisk ovn, mangfold av elektriske husartikler, svart-hvitt tv til flatskjerm med millioner av farger, fra fasttelefon til mobil og ikke minst datamaskinenes inntog i hverdagen. Allikevel er nok opplevelsene under krigen det som har gjort sterkest inntrykk. Etter å ha hørt om disse krigsminnene, så vet jeg at dette er noe jeg vil huske veldig lenge. Jeg forstår at jeg er utrolig heldig som nå lever i et fritt Norge, samtidig så vet jeg at flere barn og voksne, akkurat nå, opplever krigens grusomheter. Jeg håper at jeg etter dette, mer kan forstå frykten de opplever.

Takk til farmor som fortsatt fryder seg over livet, og som hver dag er et forbilde ved å tilpasse seg samfunnets utvikling.

Av: Håkon H. Jortveit

For 50 år siden...
Hunsfos Fabrikker (1961)

Årsberetningen forteller at: Den 17. mars 1961 kunne vår bedrift feire sitt 75-års jubileum. Denne anledning ble markert ved en befaring av våre fabrikkanlegg, samt en middag i «Klubben» i Kristiansand, hvor våre myndigheter, våre forretningsforbindelser og våre ansatte var representert.

Og Hunsfosposten følger opp med bilder fra arrangementet i «Klubben»

Fra festbordene på 75-års jubiléet.

F.v.: Direktør Per M. Hansson, byråsjef fru Holtan og direktør Gunnar Borgen.

Dagspressen hyller Hunsfos.
«Fædrelandsvennen» skriver bl.a.:
Det er en livskraftig og stadig voksende bedrift – en mønsterbedrift – som i dag passerer milepælen. Og det er en fabrikk som har blikket vendt mot morgendagen og fremtiden. Nye utvidelser vil komme i tur og orden.
Hva har ikke denne bedriften betydd for den økonomiske utvikling i vår landsdel gjennom de siste mannsaldre? Den har oppmuntret skogdriften på Agder. Hundretusener av tylfter sørlandsk tømmer har i årenes løp funnet sin kjøper i Hunsfos.
Den er blitt en økonomisk grunnvoll for Vennesla kommune. Det er den bedrift som de fleste mennesker i bygda lever av. En tredjedel av de personlige skattytere i kommunen hører til Hunsfos Fabrikker – som forøvrig også som selskap betaler betraktelig mer i skatt enn noe annet selskap på Sørlandet.

«Christianssands Tidende» hyller bedriften på følgende måte:
Det går opp og ned her i verden, det har den store industribedriften på Vennesla fått erfare. I flukt med gode og dårlige konjunkturer har den seil i med- og motvind. Nå er den nådd de 75 år, og står på den tinde som vi ønsker den alltid skal være plassert på. Den er blitt en foregangs-bedrift til velsignelse for alle som er beskjeftiget der, ja for alle i den kommunen den er plassert i. Som valutaskapende bedrift har den også hevdet seg med glans.

«Sørlandet» deltar i hylningskoret:
I dag kan Vennesla heise flaggene til topps for å gratulere storbedriften i bygda med jubiléet. Vi vil gjerne føye til at det er all grunn til å gratulere Vennesla med Hunsfos og Hunsfos med Vennesla. Det er gjort gagns verk gjennom 75 år på Hunsøya og av Hunsfosfolket i bygda.
Det gratulerer vi både bedriften og dens mange medarbeidere med.

Ei jubileumsbok ble utgitt.
Forfatteren av denne var redaktør Johannes Seland i Fædrelandsvennen. Om sitt arbeid med boka sier han bl.a: Det har slått meg sterkt at gjennom disse 75 årene har Hunsfos stadig vært heldig og hatt dyktige ledere. Disse, sammen med en usedvanlig stabil arbeidsstokk, har vært i stand til å skape det gode resultatet.

Johannes Seland

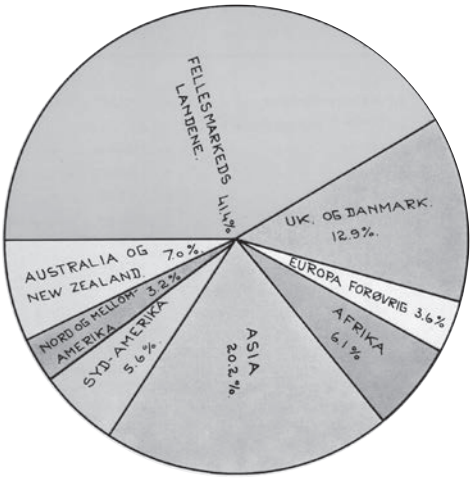

Jubileumsbøker i hundretall. Aud Karin Holberg har hatt litt å stelle med i den siste tiden.

Av Årsberetningen for 1961 går det frem at :

1961 var preget av høy økonomisk aktivitet, såvel i Norge som i den vestlige verden forøvrig. For å unngå en inflatorisk utvikling, og alvorlige vanskeligheter med betalingsbalansen, har man i en rekke land grepet til forholdsregler for å dempe presset. I de fleste land har man justert de offisielle rentesatsene, og pålagt bankene meget strenge kredittrestriksjoner.

Vi fremstilte i 1961 mer cellulose og papir enn i noe tidligere år, dette til tross for at vi ikke kunne holde driften i gang i sommerferien.

De viktigste markedene.

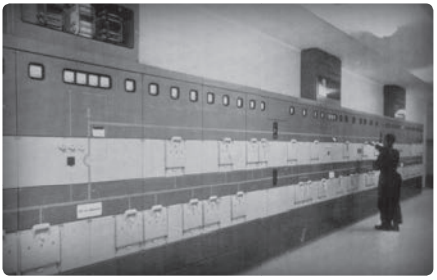

Pakkeanlegget er satt i drift.

Alle våre anlegg sto derfor i 2 uker. Produksjonstallene ble (produksjon 1960 i parentes):

Tremasse:	16.589 tonn	(17.249)
Cellulose:	31.029 tonn	(30.039)
Papir:	56.178 tonn	(54.019)

Vi kom i 1961 opp i en omsetning på 81,8 millioner kroner, d.v.s. 4,5 millionermer enn året før. Salget på det innenlandske marked utgjorde 12,6 millioner kroner, hvilket representerer 15,4 % av omsetningen. Eksporten beløp seg til 69,2 millioner, eller 84,6 % av det totale salg. Vest-Europas posisjon som den viktigste avtaker av våre produkter er stadig urokket.

Et av de nye fordelings-anleggene.

Tømmerprisene steg med vel 10% høsten 1960. Denne stigning har i 1961 gjort seg gjeldende med full tyngde, og har representert en voldsom belastning på vårt driftsresultat. Markedsforholdene for treforedlingsprodukter har på ingen måte berettiget de høye tømmerpriser.

Det anlegges nytt jernbanespor inn til nytt tømmeropplag.

Investeringsprogrammet vi har hatt gående de 2 siste årene nærmer seg sterkt sin fullførelse. Det er foretatt en gjennomgripende utskifting av våre kabelanlegg med tilhørende utstyr.

- Flis-silanlegget er i full drift og fungerer meget tilfredsstillende.

- Vår nye koker nr. 4 ble kjørt igang i mai.

- Sileriet er på det nærmeste utbygget, det gjenstår kun å få installert nye hull-siler. Disse kommer i april 1962.

- Leveransen av de 2 nye slipeapparatene er forsinket, monteringen begynner tidlig 1962.

- Nytt papirlager er ferdig, det samme gjelder utvidelsen av sortersalen, transportanleggene for upakkede ruller, rulle-pakkeriet og ballepakkeriet.

- Papirmaskinene har vært gjenstand for et grundig vedlikehold. PM 5 har fått ny innløpskasse.

Det er utarbeidet en omfattende investeringsplan for perioden 1962-64. Planene omfatter bl. a. omlegging av transport og lagring av tømmer, inkl. et nytt renseri. Det gamle er sprengt p.g.a. produksjonsøkningen.

Ved årsskiftet var det i alt ansatt 984 arbeidere og 122 funksjonærer, mot henholdsvis 974 og 116 ved forrige årsskifte.

Til tross for den alminnelige konjunkturoppgang i 1961, er det for vår industris vedkommende slik at utbudet overstiger etterspørselen.

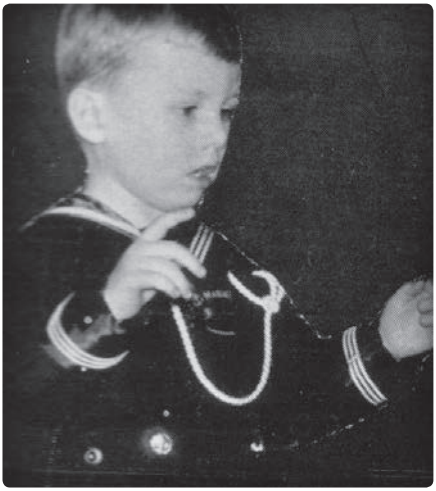
Så går vi rundt om...

Juletrefestene for de ansattes barn ble i år arrangert 4 kvelder på rad for at alle skulle bli med. Som vanlig gikk det med store mengder brus og kaker.

Det er alltid noen som "trekker i trådene" på slike arrangementer. Uten slike ildsjeler blir det ikke noen fest.

De tre fra arrangements-komitéen er fra v.: Rudolf Holberg, Karen Pålsen og Ole Grundetjern. De kan i år feire 10-års jubileum som medlemmer av komitéen.

Musikerne på bildet er fra v.: Knut John Bakken (gitar), Svein Helge Hansen (klarinett), Harald Rødal (trompet), Luis Back (gitar), Olaf Karlsen (slagverk, ikke med på bildet).

Arild Coldal har utvilsomt arvet sin fars musikalske egenskaper som dirigent.

Tre fra fest-komitéen, fra v. Rudolf Holberg, Karen Pålsen og Ole Grundetjern.

Hva ville vel en juletrefest være uten musikk?

Hvem er den lengste og den korteste på Hunsfos?

Hunsfosposten har undersøkt saken meget nøye. Det viser seg at ingeniør **Per Bjørnson** er lengst med sine 1,97 cm. på strømpelesten. Han slår **Anders Voreland** med en fattig cm., mens **Tarkjel Neset** og **Ragnar Tellefsen** begge er 1,94 cm. Den korteste er **Bjarne Andersen** (bildet). Han er 16½ år og 1.50 cm. lang. Den yngste på Hunsfos, 15½ år gamle **Ove Verås**, er bare 5 cm. lengre.

60 år.

Sverre Stenersen.

Sverre Stenersen runder 60-års milepælen i fin form den 14. juni. Han tok fatt ved Hunsfos 21. september 1917 og fikk Norges Vel's medalje for lang og tro tjeneste i 1952. Han er nå skiftelektriker, men har vært både på Gården, ved Kamyr-maskinen. De siste par årene har han vært med på montasjearbeid i Cellulosefabrikken.

Stenersen dyrker i ledige stunder blomsterhaven, og "Steners hage " er blitt et begrep i Vennesla. Han er glad i skauturer og fiske. Sommerferien benytter han til vandreturer i fjellet, og han har vært i Setesdalen 23 – 24 somre på rad. Ingen ting kan måle seg med en fjelltur, sier den spreke 60-åringen.

Nyansettelser.

Aasmund Tveiten.

Leiv Lunde.

Aasmund Tveiten begynte ved Hunsfos 1. juli i år. Han er utdannet bygningsingeniør fra Norges Tekniske Høgskole i 1950 og har arbeidet ved Vassdrags- og havnelaboratoriet. Tveiten er 38 år og født i Bykle. Han skal hovedsaklig arbeide med alt bygningsteknisk vedr. den nye kraftstasjonen.

Leiv Lunde begynte som driftsingeniør i Cellulosefabrikken i mars i år. Han ble ferdig utdannet ved Norges Tekniske Høgskole i 1959. Lunde er 27 år og opprinnelig fra Torpa

...og så tar vi med en "gjenansettelse":

Hunsfospostens første redaktør, Bård Joreid, er vendt tilbake til bedriften, etter at han i 7 år har vært papirmester ved Vestfos Cellulosefabrik. Han overtok etter Martin Petersen som papirmester ved PM 5-6 den 1. september i år. Hunsfosposten forventer at han skal bli en flittig bidragsyter i tiden fremover.

Bård Joreid.

Til slutt en liten billedkavalkade.

Her ser vi Hunsfos' 3 sterkeste kort i terrengløpa. Fra v. Sverre Haugland, Torbjørn Olsen og Harald Nordbø.

Snekkerplassen er tatt i bruk for parkering.

Det foregår en utstrakt kursvirksomhet på bedriften, her ser vi en gruppe deltakere på papirkurset.

Og til slutt runder vi av med vinnerbildet i Hunsfosspostens fotokonkurranse, innsendt av Ludvig Lie, med den selvsagte tittel "Hest".

Vennesla 31.10.20011

Av: Alf Melling

Kilder: Hunsfosposten 1961, Årsberetning 1961

Vandretur til Slottet
- en stor husmannsplass på heia

Været er viktig når vi nordmenn planlegger å tilbringe tid ute i Guds frie natur. Høljer regnet ned, frister det mer å tilbringe tiden i sofaen med ei god bok. Men, noen trosser vær og vind og koser seg likevel ute blant trær og busker, selv om de risikerer å bli litt våte.

Noen av disse menneskene benytter seg av de organiserte turene til Naturlos. Vennesla Historielag har i flere år samarbeidet med Naturlos om å arrangere turer i nærområdet her i Vennesla.

På en søndag i slutten av august i år inviterte Vennesla Historielag til en av sine to årlige turer. Denne gangen var det husmannsplassen Slottet som skulle besøkes. Eller det som en gang var husmannsplassen Slottet, får vi heller si, for det er mange år siden det bodde folk der.

Bommen var utgangspunktet for Naturlosturen inn til husmannsplassen Slottet. Yngvar Hannevik forteller om stedet vi skal til.

Vandreturen gikk i tettbevokst løvskog mye av turen, men alle de 14 deltakerne var med helt inn til målet; Slottet.

Været var usikkert. Regn hadde preget hele sommeren, og denne søndagen var intet unntak. Men da tidspunkt for avgang nærmet seg, lysnet det og hele turen foregikk i oppholdsvær.

Det var en lystig gjeng på 14 stk. som først kjørte fra møtestedet Bommen og opp midt i Drivenesbakken, der vi fortsatte til fots oppover og innover Drivenesheia.

Bratte bakker fikk pulsen i gang, og frøys gjorde vi ikke, da Yngvar Hannevik ledet oss nærmere målet.

Slottet var en husmannsplass under Paulen. Den ligger oppe på heia over Steinsfossen og Paulen.

Det var Gunner Olsen , som kom til Slottet rundt 1850. Han hadde vært husmann på Paulen fra 1828-1850, men av en eller annen grunn bestemte han seg for å ta med hele familien til denne plassen inne på heia. Han var 52 år og kona Guri var 57 år da de bosatte seg på Slottet. Etter den tiden var de forholdsvis gamle mennesker, og det måtte være tøft å skulle begynne å bygge opp et nytt hjem, med det slitet det medførte.

Nå vet ikke jeg om de som bodde på Slottet gikk den samme veien som oss når de skulle ned til bygda, men jeg må innrømme at jeg er litt forundret og ikke så lite imponert over deres viljestyrke og mot når de bosetter seg så langt fra andre folk. Men tidene var annerledes. De behøvde ikke ned til butikken hver dag, slik vi har vendt oss til. Det meste de trengte, produserte de selv, og når de måtte ha noe annet, tok de tiden og beina fatt. Ned til Drivenes eller Paulen, eller til noen av de andre gårdene i bygda.

Vår tur innover i skogen foregikk på en gjengrodd tømmervei. Små løvtrær hadde tatt over og gjorde framkomsten nesten umulig, men våte blader og tett vegetasjon stoppet ikke vår iver etter å finne fram, selv om man ble både våt og lei av og ikke se noe av den fine skogen rundt oss.

Etter hvert var vi ved den siste myra over til plassen Slottet. Denne myra hadde vært et av jordene folket her dyrket. Om det var gress til buskapen eller korn eller poteter som var her, vet vi ikke, men at den var bedre drenert er sikkert. Vi ble klissvåte av å vade over.

Så var vi altså framme. Opp fra myra (jordet), i en helning med fast fjell under, så vi tydelige tegn på at folk hadde hatt hus her. Steinmurene viste at det faktisk hadde vært 4 hus. Litt spredt (på grunn av brannfaren) hadde husene stått på det flate fjellet her. Framhuset lå nærmest myra. De andre husene, lenger bak, var til dyra og til oppbevaring av mat.

Losen vår, Yngvar Hannevik, har satt seg godt inn i historien til plassen og folkene her. Mens vi satt og inntok litt næring, fortalte han oss om livet her for 150 år siden.

Det var altså Gunner Olsen og hans kone Guri, som godt voksne bosatte seg i 1850. De hadde 6 barn. Ole var 25 år, Berte Gurine var 23år, Ingjerd var 20 år, Anne Gurine var 19 år, Torborg var 17 år og Tone Sørine var 14 år da de kom til Slottet. Ingen av dem var gift og var dermed med på å bygge opp plassen, sammen med foreldrene. Det at barna var med, var nok til god hjelp i oppbygningsfasen.

Folketellingen i 1865 (15 år etter) viser at syv mennesker bodde på Slottet da. Det var Gunner og Guri, i tillegg var fortsatt sønnen Ole, datteren Tone Sørine og datteren Berte Gurine hjemmeboende. Berte Gurine hadde året før fått en uekte datter (født utenfor ekteskap), som het Karen, og i tillegg hadde det kommet en tjenestekar på 17 år ved navn Andrias Gundersen der. Hvem han var er noe usikkert.

Tre av døtrene hadde flyttet.

Ingjerd (f. 1830) ble kjent med en dreng på Loland, som hun giftet seg med i 1860. Han het Tobias Toresen og var fra Laudal lenger vest i Vest-Agder.

Anne Gurine (f. 26.juni 1831) ble gift med Knud Nikolaisen i 1856. De bosatte seg på Vollane under Drivenes. Lillesøsteren, Tone Sørine bodde hos dem en tid, men i 1865 bodde hun igjen på Slottet der hun "hjælper moderen med husholdningen".

Torborg (f. 1833) bodde ikke på Slottet i 1865. Det er usikkert hvor hun var, men antakelig var hun i tjeneste et annet sted.

Inne ved Slottet fortalte Yngvar Hannevik om plassen og folket som hadde bodd der.

Bare steinmurene vitner nå om at det har vært bosetning på Slottet. Her bodde en familie på 8 midt på 1800-tallet.

Folketellingen viser også at Slottet var en ganske stor plass ut fra hva de hadde av dyr; 1 hest, 4 kyr, 10 sauer og 7 geiter. At de hadde hest, var et tegn på at folket her hadde god råd. Paulen, som Slottet lå under, hadde ikke hest på den tiden. Av avling hadde de 5 tønner blandingskorn og 2 tønner poteter. Høres kanskje ikke så imponerende ut, men nok til å holde folkene i live.

I 1875, altså 10 år senere, var buskapen sunket til 3 kyr, 8 sauer og 3 geiter. Da var Gunner blitt 77 år og han hadde mistet sin kone Guri 7 år før. Hun døde 14.oktober 1868.

Datteren Torborg flyttet hjem til Slottet etter at moren døde i 1868. Der hjalp hun faren i huset.

Gunner ble boende på Slottet til han døde 10.mai 1889. Da var han 91 år.

Det ser ut som om plassen Slottet ble fraflyttet året etter Gunner døde. Årsaken vet man ikke, men antakelig ble det for tungvint å drive plassen på heia. Noe av husene ble bygd opp igjen på plassen Vollane på Drivenes, der Anne Gurine da bodde, mens hovedhuset ble flyttet helt ned til Bronebakk i Lunden.

Med på vandreturen inn til Slottet denne søndagen var også Jørdis Hodnemyr. Hun har vært, og er, en driftig sjel i Vennesla Historielag. Det visste vi, men det vi ikke visste før Yngvar Hannevik fortalte oss det, var at hun var etterkommer av familien på Slottet. Anne Gurine og Knud Nikolaisen, som bosatte seg på Vollane på Drivenes, var besteforeldrene til Jørdis.

Jørdis Hodnemyr er en av etterkommerne etter dem som en gang bodde på husmannsplassen Slottet.

De som har satt seg godt inn i slektsforskningen vil sikkert finne ut flere som stammer fra folkene på Slottet, og som fortsatt lever i Vennesla. Slik er det med historien. Folk som levde for lenge siden, fikk barn, barnebarn og barnebarns barn. Vi har alle røtter tilbake til steder og plasser rundt om i Norges land. For oss som interesserer oss for historie, er det mye artig å finne i forskningen av slekter og steder.

På vei nedover fra heia igjen har vi mye å tenke på. Spesielt er vi opptatt av at plassen Slottet ligger så isolert. Så langt fra folk. Nå, i dag, selv med moderne fremkomstmidler, ville det være tungvint å drive en gård så langt til skogs. Det er imponerende å tenke på at noen gjorde det for 150 år siden.

Og alle 14 syntes det hadde vært en fin tur ..... og på de neste turene håper vi enda flere vil være med!

Av: Morten Aslaksen (med god hjelp av notatene til Yngvar Hannevik)
Foto: Morten Aslaksen

scantrade

FARGERIKE

Vikeland

STONE

Hvitbrakkene
på Vikeland

Etter at den nye aluminiumsfabrikken ble tatt i bruk på Vigeland i 1908 ble det behov for flere arbeidere enn det hadde vært under sagbruksdriften. I tiden med sagbruksvirksomhet hadde folk bodd på de gamle husmannsplassene som tilhørte bedriften. Nå var det behov for flere hus for arbeidsfolkene. Først ble de røde brakkene bygd i 1908-1910, med to leiligheter i hvert hus. Behovet for arbeidere økte etter hvert som produksjonen ved Vigeland Brug steg. I perioden 1915-20 ble de såkalte "Hvitbrakkene" bygd. Det ble da bygd 13 brakker som hver inneholdt 4 leiligheter. I tillegg ble det bygd en brakke som var mye større og ble kalt "Spisebrakka". Den lå rett over veien for butikken til Haus. Det var "Spisebrakka som ble bygd aller først, den var det innredet med 18 hybler, i tillegg stort kjøkken og spisesal. "Spisebrakka " hadde nr. 16. Etter krigen ble den innredet med leiligheter i stedet for hybler. Denne brakken ble revet i 1963.

Det var brakkene ut mot hovedveien som ble bygd aller først Byggmester Karl Rakkestad bygde de fleste av brakkene. Karl Rakkestad var sønn til sagmester og gårdsbestyrer Andreas Brennevand og Elisabeth Balchen.

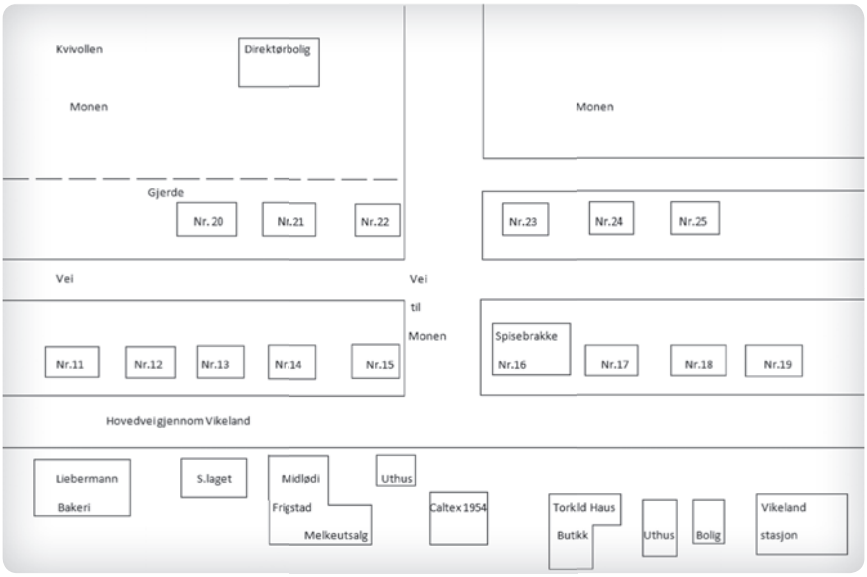
Brakken var hvite de første årene, men mot slutten av 1920-årene ble de malt i forskjellige farger. Like før krigen fikk brakkene igjen den hvite fargen de opprinnelig hadde. Det var vannklosett i brakkene, noe som var en uvant luksus på denne tiden.
Vigeland Brug AS hadde på det meste ca.70 leiligheter som ble leid bort til de ansatte

Byggmester Karl Rakkestad med familie.

Hvitbrakkene i 1920.

En enkel skisse som viser hvor de forskjellige hvitbrakken lå plassert på Vikeland.

I nedre deler, i krysset der Shell-stasjonen sto inntil nylig var det en funksjonærbolig. Dette var brakke nr.11, der Emil og Åse Reber i sin tid hadde drevet en kolonialbutikk her. Brakka ble derfor ofte kalt Reber-brakka.
Brakkene ble revet etter hvert som den nye veien kom. I tillegg forfalt flere av brakkene, disse ble brent.
Brakke nr. 17, 18, 19 og 22 ble revet i 1969-1970. Funksjonærboligen, nr. 11, ble også revet i 1970.
I 1977-78 ble brakke nr. 13, 14 og 15 revet. De måtte vike plass for den store bilhallen som ble bygd. Bilhallen sto frem til 1993-94.
I 1986 brant brakkene nærmest Monen, nr. 23, 24 og 25.
I 1993 brant brakke nr. 12 ned, dette var den siste som lå ut mot den gamle hovedveien.
3.juli 1997 ble punktum satt i historien om hvitbrakkene, da ble de siste to, nr. 20 og 21 revet.

Dette miljøet hadde vært hjemmet til utallige familier opp gjennom alle disse årene. Det var med et visst vemod at denne tiden nå var forbi.

Familieidyll i 1915. Jens og Jensine Birkeland med familien bodde i 2.etasje i brakke nr. 18. Her med barna Ågot (døde liten) og Astri.

Bilde fra trappen på en av brakkene omkring 1936. I døren Kristine Fredriksen, i tillegg Alis Fredriksen, Hans Lunden og Oskar Fredriksen.

Bildet til venstre viser Marie Andersen i 1930 foran brakke nr. 23. Brakken til venstre er nr. 24 mens brakke 17 skimtes i bakgrunnen. Bildet til høyre er tatt utenfor brakke nr. 23 i 1939. Hans og Marie Andersen med hunden "Prins".

Olav Klepp, Tonny Eriksen Lunden, Harry Brufjell, Marie Honnemyr og Einar Olsen foran brakke nr. 19 i 1942. Tysk fangeleir for russere i bakgrunnen (der Norsk Wallboard ligger i Dag)

Bilde tatt utenfor bolig nr. 11 i 1940, med brakkene 12, 13 og 14 i bakgrunnen. Ukjent, Lydia Børjesen, Sonja Børjesen og Gerd Børjesen.

Redigert av Yngvar Hannevik

Kilder
Arild Eriksens samlinger
Bilder fra Arild Eriksens samlinger

Barndomsminner
fra Hvitbrakkene

Ole Johnny Hansen er en av dem som vokste opp i "Kvidbrakkene" på Vikeland. Han ble født i august 1947 og bodde der i 20 år, før de flyttet til Bakhei i august 1967.
Han var yngste sønn av Hans Eeg Hansen og Bertha Kristine (f. Neset), og var en attpåklatt. Han hadde tre søsken som var en del år eldre enn han, Harry, Eldbjørg Marie og Jan. Guttene reiste tidlig til sjøs, spesielt Jan var ung. Og da Eldbjørg og Harry giftet seg tidlig (henholdsvis 16 og 21 år), vokste han nærmest opp som enebarn. Han forteller:

Ole Johnny med sin far Hans Eeg Hansen.

Brakkene hadde fire leiligheter, to oppe og to nede. Vi bodde i en av leilighetene i 1. etasje i brakke nr. 24. Leilighetene hadde to stuer, den ene var finstue som bare ble brukt til større anledninger. Finstua hadde en flott etasjeovn. Foreldrene mine brukte den andre stua til soverom. Videre var det kjøkken og tre kott, og det ene kottet ble brukt av meg. Det var nesten bare plass til senga. Klærne lå på hyller over senga og lekene lå under. Men det var utrolig koselig. Når jeg sto opp om morgenen, satte jeg bena ut i kjøkkenet. Det andre kottet var spiskammers. Under trappen til 2. etasje var det tredje, med plass til et par senger. Vannklosett hadde vi også, det var ikke så vanlig å ha det innenhus da. Rødbrakkene hadde for eksempel utedo.
Klesvasken foregikk i kjelleren. De fyrte opp i ovnen under jerngryten som de kokte og vasket tøyet i. Det var også en skurebenk. De hadde faste dager å vaske på, og noen ganger vasket de to og to sammen. Kjøkkenet var veldig koselig med magasinkomfyr og vedovn. Der tryl-

let mamma fram de lekreste retter, bakte brød og deilige kaker. Vi hadde bare kaldt vann og vi hadde ikke noe kjøleskap den gang. "Det hadde de bare i Amerika."
Melk likte jeg ikke, den var lunken og full av fløteklumper, æsj. Jeg hadde kjøpt den hos Emma på melkebutikken. Melka ble øst opp i spann fra en stor beholder. Mamma tømte den opp i breie fat slik at fløten la seg øverst. Den samlet hun opp og lagde snaddersmør av. Møsmør lagde hun også av melka, og det luktet forferdelig når hun lagde det. Men godt var det!
Klærne ble stort sett laget hjemme, det ble både strikket og sydd klær.

Brakkene på vinterstid med mye snø.

Pappa jobbet som tapper på Vigelands Brug. Han begynte kl. 6 om morgenen og var ferdig kl. 14 om ettermiddagen, seks dager i uken, også på helligdagene da ovnene ikke kunne stoppes. Senere jobbet han skift. Omtrent slik hadde alle familiene det.
Harry reiste som nevnt til sjøs og var sjømann i tre år. Han kom hjem med sveive-grammafon. En gang mønstret han av i Arendal og kom hjem med en lastebil. Den var fylt med masse ting som det var mangel på, bl.a sekker med sukker. Mamma sydde putevar av sekkene etterpå. Jeg hadde putevar med "Sugar from Brasil" påtrykt i flere år. Sengeteppet var Hunsfos-filt. Alt måtte brukes da!
Jan reiste ut til sjøs som 15 åring da jeg bare var ca 4 år. Jeg husker ennå jeg satt på kjøkkenbenken og så den "lille gutten" med den store kofferten dra ut til det store utland. Det gikk to år før han kom hjem igjen.
Det var stor stas da de kom hjem og hadde med seg gaver som en bare hadde hørt om eller sett på kino! Jeg fikk en cowboydrakt med krutt-lapp-pistol og hatt! For ikke å snakke om amerikansk tyggis i kartonger! Gjett hvem som var konge i gada da!

Selvberging var stor hos oss på den tiden, og mine foreldre reiste på de årlige bærturene med Brugets lastebil til Iveland – Oggevatn bl.a.

På lasteplanet ble det bygget ei hytte av Wallboard-plater. Turene var veldig populære. Det ble saftet, syltet og hermetisert. For ikke å snakke om fisk som pappa fisket i Ålefjær. Fisken ble også hermetisert, røykt og saltet i tønner. All mat ble oppbevart i den kjølige matkjelleren. Det ble enda mer fisk da vi kjøpte motorbåt og hytte på Føreid i 1952. Vi var der inne hele sommeren, fra St. Hans til skolestart.

Noe av det jeg husker best, var de store familiesammenkomstene med utrolig mye sang og musikk. Både foreldre, søsken, besteforeldre, onkler og tanter var musikalske og veldig glad i musikk. De sang mange fine, men også sørgelige sanger. Noen i familien sang i kor. En stund var de tre generasjoner som sang i samme kor, min farfar, Johan Hansen, pappa og min storebror, Harry. De to søstrene til min far, Ingrid Ingebretsen og Edith Beurling, sang også i kor.

Lek i gata. Ungene slår ball, Ole Johnny står til høyre.

Det var mange familier som bodde i brakkene. Alle hadde det nokså likt, og vi var omtrent like rike alle sammen. Det var mange barn, og leken gikk til sene kvelden. Vi var ikke lette å få inn! Alle var med i leken, liten som stor. Jeg er takknemlig for at tven ikke var kommet i min barndom!
Barn fra Rødbyen og Kvidbrakkene fylte hele klasser på Hunsfos skole! Den store furumonen bak brakkene var helt perfekt til cowboy og indianer, hyttebygging, sirkus og gi blink om høsten. Den store plassen mellom brakkerekkene var ikke asfaltert, så der lekte vi jeppe pinne, slå ball og sparke

Tre staute karer: Karl Erik Hansen, Egil Ingebretsen og Ole Johnny Hansen.

på boksa. Kaste på stikka var meget populært. Det var jo sjelden biler der. Kvivollen lå jo der og fotballkampene kunne vare i timevis, det kom an på når balleieren skulle hjem. Det var få som var så heldige å ha en fotball! Skibakker hadde vi på alle kanter, og flust med akebakker. Det lå en bakke i Bakhei og en på Høgvollane. Vi hadde Wallboard-plater som vi rant på, både enmanns og timanns.
Til jul var det juletrefest på Festiviteten. Det var veldig populært med bløtkake, brus og pakke fra nissen! Den ble også brukt til feiring av store merkedager. Kvivollen var en stund bygdas festplass, med feiring av 1.- og 17. mai. Kollerkilen var badeplassen vår om sommeren. Den lå like nedenfor Vigeland Brug, ved siden av Hovedgården. Der lærte jeg å svømme. Det kunne ikke bli bedre!
Som sagt så bodde vi meget tett, men samholdet og omsorgen for hverandre var stor. Når noen var syke eller trengte hjelp, hjalp de hverandre.

De store samtaleemnene blant de voksne var politikk og krigen. Vi barn satt med lange ører og lyttet til samtalene. Arbeiderpartiet var alfa og omega. Vi handlet på Samvirkelaget, selv om det var andre dagligvare-butikker, da Samvirkelaget var styrt av forbrukerne. Vi fikk også ta del av overskuddet. Vår avis var Arbeideravisen, Sørlandet. Fævennen var bannlyst.
Slik var det på den tiden. Det er en tid som er over, og mange av de eldste er borte i dag. I dag huskes livet i brakkene som et paradis.

Nå er brakkene borte, revet eller brent. Nye Shell og 7-Eleven står omtrent der brakka vår lå. De selger pølser der senga mi stod.

Barndomsminner av Ole Johnny Hansen,
skrevet av Gerd Wiik Hansen

Riving av brakke nr. 17. Materialene ble brukt til forskaling av den nye boligen i Bakhei.

Vandretur i Ravnåsområdet
med Vennesla historielag

Første stopp på vandreturen var ved gårdene på Ravnås, der litt av historikken til de 3 gårdene ble belyst.
Neste stopp på turen var "Spelemannssteinen", der vi fikk høre historien bak dette navnet.
Skomagertippen er en kjent fjellformasjon under Ravnåstippen. En gammel legende er knyttet til denne plassen.

Et av stoppene på turen var husmannsplassen Kamperhaugen, der mange slekter i Vennesla har sine røtter. Flere av deltagerne på vandreturen var etterkommere etter menneskene som en gang bodde her.
På vei opp den bratte lia i Ravnåsheia gikk turen forbi de gamle veianleggene. Den eldste veien har sin historie langt tilbake i tid. En nyere vei ble bygd i 1926 og var i bruk helt til den nye traktorveien ble bygd i 1994. Restene etter et gammelt sommerfjøs inne i skogen forteller om en tid som nå er forbi.
Ravnås Øygard har sin opprinnelse helt tilbake fra tiden før Svartedauen (1349-50).

Ved Ravnåsgården.

Framme på Ravnåstippen.

Dette område var dyrket opp helt til i 1950-årene. Nå er naturen i ferd med å ta tilbake dette gamle kulturlandskapet.
Den gamle ”Fjellmannsveien” gikk forbi Ravnås Øygard.
Utsiktspunktet ”Ravnåstippen” gav alle en flott utsikt over det vakre Otradalføret.
Turen ble avsluttet nede ved Frakkekilen. Denne plassen har også en interessant historie.
Frakkekilen er også kjent som et yndet sted for botanikere. Stedet har en rik flora med mange sjeldne planter.

Utsikt fra Ravnåstippen.

Røssebrekka
100 års jubileum

I 2011 var det 100 år siden Ola Tønnesen Askedal kjøpte Røssebrekka av Anders Olsen Vennesland, for 5200,- kroner. I den forbindelse samlet ca sytti etterkommere av Ola seg i Røssebrekka, for å feire hundreårs jubileet.

Røssebrekka ligger mellom Erkleiv og Vennesla, og er på ca 500 mål. Tidligere hørte gården til gamle Tveit kommune, som etter hvert ble innlemmet under Kristiansand. I 1986 søkte de da åtte innbyggerne i Røssebrekka, om å overføres til Vennesla kommune. Dette fordi det er mye nærmere til Vennesla sentrum, og det har alltid vært mer naturlig for de i Røssebrekka å forholde seg til Vennesla. De tilhørte Vennesla kirke og barna gikk på skole der. I 1989 ble søknaden godkjent i Kongens statsråd, men fortsatt har Røssebrekka postadresse Kristiansand.

Da Ola T. Askedal kjøpte gården i første juni 1911, var det en gård som trengte mye oppgradering. Det var en ca 5 kilometer kjerrevei til Erkleiv, og opp til selve Røssebrekka var det bare en sti. Ola flyttet til gården med sin kone Ellen, f. Hansen (1882) og deres fire barn Ingulf (1901), Inga (1904), Olaf (1908) og Olaug (1911). Senere fikk de og Hallfrid (1913) og Oddleif (1918).

Gården var så liten, at det var umulig for familien å leve av bare gårdsdrift. Ola jobbet derfor tolv timers skift på Hunsfos. På fritiden ryddet og brøt han opp all jord, og laget vei opp til huset. Etter hvert kunne han hente opp fire kuer og en hest til gården. For sitt arbeide på Hunsfos fikk han Selskapet for Norges vels medalje, for lang og tro tjeneste.

I 1929 brant våningshuset ned. Ola satte i gang med å bygge nytt hus med det samme. I mellomtiden bodde familien på åtte i uthuset tilknyttet gården. De kunne flyttet inn i det nye huset i 1930. Ola og Ellen bodde i Røssebrekka frem til de døde i 1963, med seks ukers mellomrom. Deres datter Olaug, overtok da gården sammen med sin mann Sigurd Eikenes. Deres fire døtre Kari Bjørg, Ellinor, Unni og Ellen har alle et nært forhold til Røssebrekka. I dag bor Kari Bjørg der sammen med

sin mann John. Det er hennes sønn Jan Kåre som har overtatt gården etter Sigurd, som døde i 1980. Det er i dag tre hus i Røssebrekka, med til sammen åtte beboere, som alle er etterkommere av Ola og Ellen Askedal.

Av: Kari Bjørg Limm og Cecilie Limm Pedersen

Søstrene Eikenes samlet for å feire 100 års jubileet. Fra v. Ellen Arstad, Ellinor Ingebretsen, Unni Lian og Kari Bjørg Limm.

Familien Askedal foran huset i Røssebrekka rundt 1920. Fra venstre: Inga, Ingulf, Olaug, Olaf, Ola og Ellen med Halfrid på armen.

Venneslas åtte nye innbyggere

AV TORE WOLL

Vennesla kommune har fått åtte personer, to familier, tre hus, 500 mål skog og fire skoretbeitere overført fra Kristiansand kommune. Fyret ble den behandlingsmåte i kommune, fylke og departement fikk folket i Røssebrekka endelig et ja til svar på søknaden om å bli venneboer.

LANG TID

SKOGSPARADIS

Utklipp fra da Røssebrekka ble overført til Vennesla i 1989.

Historielagets mimrekveld
Vikeland

Høsten 2010 startet historielaget med mimrekvelder på Venneslastua der de fremmøtte mimrer over det som en gang var i Vennesla. Etter en kort innledning er ordet fritt til å fortelle om det man husker fra steder, om mennesker og om hendelser i bygda vår.

Hver kveld har sitt tema. Første kvelden var det kvitbrakkene på Vikeland som var temaet, og det møtte opp ca. 80 personer som hadde fått med seg at en hyggelig kveld var i gjære. Vi har vært innom hoppbakkene og hoppmiljøet i bygda, likeså alle butikkene som lå på rad og rekke langs veien som går gjennom hele dalen og om husmannsplasser og husmiljøer som ikke lenger finnes.

Og etter hvert har disse mimrekveldene blitt populære blant historielagets medlemmer og andre bygdefolk. Fra 40 til over 120 mennesker har vært til stede på kveldene, som arrangeres den siste torsdagen i hver måned på vår og høst.
Det er helt fritt om man vil være aktiv og dele historier med de andre fremmøtte eller om man vil sitte stille og kose seg med kaffekoppen og bare lytte. Det er alltid noen som må fortelle, så det går i ett hele kvelden. Bare avbrutt av en liten kaffetår og litt kake. Det er kanskje da det snakkes mest rundt bordene, og det er bare greit! Det sosiale er en viktig faktor.

Bakgrunnen for at styret i historielaget begynte med å arrangere disse kveldene var at vi ønsket å lage et forum der nær historie fra bygda skulle komme fram, og at vi kunne få eldre venndøler's mange historier og minner nedskrevet. Alle har unike opplevelser fra livet sitt i bygda, og vi mener mange av disse bør tas vare på for de neste generasjoner. Derfor tar vi kontakt med noen av dem som sitter inne med interessante historier i ettertid og får en god samtale og flere historier, som vi skriver ned. Noe av dette blir presentert i årsskriftet vårt.

Mimrekveldene er åpne for alle. Det koster ikke noe å komme inn, men vi setter stor pris på en gave til arbeidet vårt. Til nå har de fleste fremmøtte vært godt over gjennomsnittsalderen i bygda, og det er jo dem

som husker lengst tilbake, men håpet er at flere yngre venndøler også tar turen innom, slik at de kan høre om hvordan generasjonen før dem var med å forme bygda vår til det den er i dag.

Av: Morten Aslaksen

Utstilling: Dr. Eivindson

Utstilling: Vikeland skole

Utstilling: Skomaker

Utstilling: Sydamer (Aud Venke R Brulid)

Utstilling: Vikeland søndagsskole

Utstilling: Lunden kolonial

Utstilling: Vennesla apotek

VENNESLA JERNVARE & FARVEHANDEL A.S

Verktøy Jernvarer Skruer Maling Kjøkkenutstyr

Vennesla;libris

Ønsker du å støtte Vennesla historielag?

Ta kontakt med styret.

Kulturkveld

Hunsfos fabrikkers betydning for Vennesla kommune og bygda

I kulturuka 2011 arrangerte Vennesla Historielag en møtekveld med fokus på Hunsfos Fabrikker. Mange personer hadde ordet i løpet av kvelden. Blant dem var tidligere direktør ved fabrikken, Egil Lie. I denne skjebnetiden for Hunsfos Fabrikker kom han med et reflektert og tankevekkende foredrag om fabrikkens betydning for Vennesla kommune og dets innbyggere opp gjennom årene. Vi gjengir det her.

Det er så mange ting en burde ha snakket om når en skal snakke om Hunsfos og fabrikkens betydning for bygda.
Jeg kunne ha nevnt den gangen tørkefiltene på papirmaskin 1 var å finne i mange senger i Vennesla, eller når ungjentene sydde seg vinterkåper av pressfilten på PM2.
Jeg burde ha snakket om husbygging på Øya, på Danskehaugen, i Graslia og på Moseidmoen og mere til. Men et snaut kvarter gir ikke plass til å få med alt.

Papirfabrikken på Hunsøya har gått konkurs tre ganger: I 1880, 1935 og 2011. Konkursen i 2011 er den som har hatt minst betydning for Vennesla. I 1880 hadde bedriften vel 100 ansatte. Da hadde Vennesla 100 – 1200 ansatte, så nesten 10% av kommunens innbyggere var ansatt på fabrikken. Da fabrikken ble lagt ut på tvangsauksjon den 3. april 1935 var det mellom 300 og 400 ansatte. De dårlige tidene i 30-åra sammen med bedriftens vanskelige situasjon, gjorde at Vennesla kommune ble satt under administrasjon den 8. oktober 1934. Forsikringsselskapet Storebrand og skipsreder Wilhelmsen ble de nye eierne av bedriften, de skjøt inn ny kapital og bedriften og kommunen kom på beina igjen i løpet av 3 år.
Hunsfos Fabrikker og bygda har levd i et skjebnefellesskap helt siden slutten av 1800-tallet. Bedriftens gullalder i 1950-årene gjødslet kommunens aktiviteter på alle områder, og i 1959 betalte bedriften og dens ansatte 49% av Vennesla kommunes skatteinntekter (gamle Vennesla kommune). Men i 1978 – 1980 måtte bedriftens gjeld saneres, og Vennesla kommune var blant de som gikk inn med penger til ny aksjekapital.
Bedriften og dens ansatte satte sitt sterke preg på Vennesla på godt og vondt, og folk i hele bygda var sterkt engasjert i hva som skjedde nede i fabrikken.

Et eksempel på dette engasjementet har vi fra kvelden den 9. mai 1934: 2000 mennesker samler seg i Graslia og går i tog med Vennesla Musikkorps i spissen ned til fabrikken og henter de som hadde jobbet ettermiddagskift. Dette toget var større enn et vanlig17. mai-tog i dag. Det er full konfrontasjon mellom fagforening og fabrikkens direktør. Det blir satt i gang en ulovlig streik som har stor sympati i bygda. Men etter en stund går ordfører Jørgen Robstad ned til fagforeningsformannen Emil Hildebrandt. Ordføreren var bekymret for at konflikten ville forhindre statlig støtte til nødsarbeid som var aktuelt i Vennesla. Dette ble ikke godt mottatt av de streikende arbeiderne.
Fagforeningen på Hunsfos ble startet i 1906, og allerede ved kommunevalget høsten 1907 fikk foreningen inn 7 av sine folk i herredstyret som da hadde 12 representanter.
Det er klart at Hunsfos fabrikker som arbeidsgiver har vært det området hvor bedriften har hatt størst betydning for bygda. I 1961 hadde fabrikken 1106 ansatte. Man regner vanligvis at 2 – 3 personer pr. ansatt har sitt levebrød i servicenæring og som underleverandører. Så man kan helt sikkert fastslå at 3000 – 4000 mennesker hadde sitt levebrød av bedriftens virksomhet på dette tidspunktet.
Et område som bør trekkes frem om Hunsfos som arbeidsgiver er at den ga et betydelig antall kvinnelige arbeidsplasser helt fra starten, med rensing av kluter og flis på Otterelven til jobb på sortersal og kontorer i senere år. I 1959 var det 60 kvinner bare på sortersalen. Hvis vi antar at 20 kvinner arbeidet på kontor og laboratorium, vil det si at det var over 80 kvinnelige arbeidsplasser på Hunsfos på dette tidspunktet. Sammen med mulighetene for arbeid på Høie gjorde dette at kvinnene i Vennesla hadde større mulighet til å finne seg jobb enn de flest andre steder i landet.

Jeg går over til andre områder hvor bedriften har hatt den største betydning for bygda. La oss først ta Otra. Elva var grunnlaget for at bedriften i det hele tatt ble lagt i Vennesla.
Otra drev maskinene og var som fløtningselv de første årene den som skaffet mesteparten av råstoffet til produksjonen. Men fabrikken påvirket også Otra sterkt på flere områder. Hunsfos var en sterk pådriver for å regulere Otra som hadde en vannføring på det laveste kunne være nede på 12 – 14 m3/sek og i flom gikk opp til 1300 – 1400 m3/sek. Dette var til stor ulempe for fabrikken, men for bygda selv om man på vinterstid enkelt kunne ta seg frem over isen ved lav vannføring. Hunsfos var derfor sammen med Vigeland Brug og Kristiansand elektrisitetsverk med og startet Otteråens Brugseierforening i 1900, og allerede i 1904 bygges den første dam i Byglandsfjord.
Men etter hvert er det et annet område hvor fabrikken påvirker elva gjennom Vennesla og til byen enda sterkere, nemlig på forurensningsiden.

Allerede i 1930-årene dukker de første tvister om forurensning og laksefisket opp. Laksesaken i 1969 slår fast at Hunsfos Fabrikker har hovedansvar for elvas ille utseende og laksedød.
Myndighetene pålegger Hunsfos å gjøre noe med utslippet til Otra. Bedriften holder på å knekke nakken på de nødvendige investeringer, men lykkes på dette området hvilket gjorde det mulig å samle restutslippene i en avskjærende ledning til byen på 1990-tallet. Vi fikk Otra tilbake med laks og badeliv slik vi kjenner den i dag.

Et annet generelt område jeg vil trekke frem om bedriftens betydning for bygda er på skolefronten. Skoleloven av 1827 påla bedrifter med over 30 ansatte å ha en skole de ansattes barn. Bruksskolen på Hunsøya ble startet i 1889 og varte til etter 2. verdenskrig. De ansatte som hadde barn på bruksskolen slapp skoleskatt til kommunen, men det måtte være en veldig avlastning for Vennesla kommune at både Vigeland og Hunsfos hadde egne bruksskoler.
I 1908 ble det bestemt at all undervisning på barneskoene skulle foregå på landsmål. Dette skapte reaksjoner ikke minst blant funksjonærende på Hunsfos. Vennesla Riksmålsforening ble stiftet, og riksmålskolen på Hunsfos kom i gang i 1911. Videreføringen av denne skolen er dagens Hunsfos skole.
En konsekvens ved at det har vært lett for ungdom å få arbeid på Hunsfos er at søkningen til skoler med høyere utdannelse har vært lav. I 1954 er det 16% av venndølene som tar realskole, men i Oddernes er det 36% og i Kristiansand er det 67%. Det er klart at dette er et faktum, men personlig er jeg av den mening at den negative holdning til dette som ofte trekkes frem i avisene i dag er overdrevet. Den positive siden ved Venneslas utdanningsituasjon trekkes ikke frem. Jeg tror ikke vi ville hatt den solide håndverkerstand i bygda hvis vi hadde ligget nærmere de utdanningsløp vi finner i Kristiansand og andre byer.

Jeg går nå over på å peke på noen enkelte områder hvor Hunsfos Fabrikker har støttet bygda. Jeg starter med en kuriositet som kanskje ikke så mange er klar over, men Hunsfos holdt bygda med politibetjent. Fra 1908 til langt ut i 30-årene betalte Hunsfos helt eller delvis lønna til betjenten. I 1927 ble det bygd arrestlokale i kjelleren til betjentens hus i Tvangsdalen. Gitteret foran de to cellene finnes den dag i dag.
I 1888 startet bedriften sin egen sykekasse og engasjerte bedriftslege. Et bidrag fra Hunsfos sammen med bedriftens engasjement på helsesektoren er sterkt medvirkende til at Vennesla Sanitetsforening startet i 1905, som igjen førte til at bygda fikk sin første hjemmesykepleier i 1906.
I 1887 bestiller Hunsfos sammen med Vigeland Brug den første telefonlinje til bygda fra Kristiansand, og straks etter dette setter fabrikken i gang et

bibliotek hvor de ansatte kan låne bøker.
Men det er vel på samferdselsektoren bedriften har satt de mest synlige sporene etter seg. Jeg nevner i fleng større bidrag til følgende prosjekter:

- Kvarstein bru i 1886
- I 1911 bru over Hallandsfossen og likeledes ny bru samme sted i 1953 (altså nede ved Rebers Heisfabrikk).
- I 1916 og 1922 ny vei og utbedring av vei mellom Vennesla og Ålefjær.
- Da brua over til Moseidmoen ble bygd i 1960 betalte Hunsfos 40% av kostnadene.
- Da Vennesla skulle bygge herredshus på Graslia i 1934 spanderte Hunsfos tomt og et betydelig beløp til selve byggingen.
- I februar 1948 ble Herredshuset totalskadet av brann. Tilfeldigvis hadde fabrikken styremøte dagen etter. Styret besluttet å bevilge 100 000 kroner til nytt hus. Dermed kunne planleggingen av nytt herredshus begynne umiddelbart, og man valgte den beliggenheten vi kjenner i dag.
- Dette huset ble innviet i januar 1954. I kommunestyresalen henger det store maleriet av bygda med fabrikkene. Dette spandert Hunsfos til åpningen.

Det er vel ingen overdrivelse å si at Hunsfos hadde en avgjørende rolle i å bestemme hvor Venneslas nye sentrum skulle komme, i og med de store bevilgningene til både Herredshuset og bru over til Moseidmoen, og derved at Vikeland tapte i kampen om å være sentrum i bygda.

Så en liten historie fra nå i høst. Jeg var på reinsdyrjakt, og på hytta vi bodde var de gått tom for toalettpapir. Jaktkameraten min og jeg gikk i butikken på Hovden, og der fikk vi toalettpapir pakket for Norgesgruppen og lagd av Nordland Papierfabrikk i Tyskland. «Så flaut» sier kameraten min, «nå kan vi ikke en gang lage toalettpapir i Norge».
Dette er ikke flaut, det er en konsekvens av at de naturlige fordeler med produksjon av papir i Norge er borte. Dette har ført til at 60 treforedlingsfabrikker har gått overende fra 1965 til 1985. Hunsfos har forsøkt å finne sine spesialiteter hvor dyktighet og god kvalitet kunne være avgjørende innenfor små nisjeområder.
Papir som lamineres sammen med aluminiumsfolie og blir brukt inne i sigarettpakker, er et nisjeområde. Dopapir er ikke noe nisjeområde. Men til slutt kunne man heller ikke konkurrere på nisjeområder når vi fikk en ugunstig kursutvikling for en bedrift som eksporterer 100% av sin produksjon.
Vennesla kommune skal være takknemlig for at nedbyggingen av Hunsfos Fabrikker har gått gradvis over 15 år, og at konkursen kom i år og ikke da fabrikken beskjeftiget 700 - 800 ansatte.

Av: Egil Lie

Livshistorieformidling
- Nytt på Sørlandet

Nå kan man få hjelp til å få skrevet ned livshistorien sin. Cecilie Røed Jørgensen har i høst etablert seg som livshistorieformidler i Vest-Agder, gjennom Vita Veritas.

Vita Veritas ble startet av Anette Holt Bratsberg i 2005, og ble et franchise-foretak i 2008. I dag finnes det 6 lokale enheter; i Oslo- og Akershusområdet, Vestfold og Telemark, i tillegg til her.
Interessen for hvem våre aner var, og hvor og hvordan de levde, er stadig økende.
Vita Veritas hjelper folk til å dokumentere sin livshistorie, og å gi den videre til sine etterkommere. Når vi forteller vår livshistorie, gir vi dokumentasjon om vår nære fortid, vi blir kulturbærere og brobyggere mellom generasjonene. Samtidig gir vi dem som kommer etter oss en mulighet til å lære oss bedre å kjenne.
"Fortell om da du var liten!" De fleste av oss har sannsynligvis hørt dette fra barnemunn, og vi vet at barn liker å høre om "gamle dager". Samtidig har vi kanskje som voksne beklaget at vi ikke spurte de gamle mer om dette. Ofte skulle vi ønske at vi hadde visst mer om deres liv og erfaringer. Plutselig en dag er det for sent…
Alle har en egen, personlig historie å fortelle. Mye av det som kanskje virker trivielt og dagligdags for oss, kan bli spennende og overraskende for noen som kommer etter oss.
Vi kaller oss formidlere og ikke forfattere, vi skriver ikke om deg, men for deg. I samtaler fører vi deg gjennom livshistorien din. Vi lager en skriftlig historie i en muntlig form. Boken blir skrevet med dine egne ord!
Vi holder foredrag om hvorfor det er så viktig å få livshistoriene ned, og om hvordan man kan gjøre det. Det finnes flere alternativ, også for dem som vil gjøre dette selv. Vi ønsker å engasjere folk til å få historiene ned, før det er for sent. Når et menneske dør, så dør et bibliotek!

For mer informasjon, se www.vitaveritas.no

Årsberetning 2010
Bommens Venner

Styret

Erna Robstad	Leder
Berit Eliassen	Nestleder
Arne Skov-Skov	Styremedlem
Engly Bårdsen	Styremedlem
Øystein Eliassen	Varamedlem
Tore Robstad	Varamedlem

Valgkomitè:
Øystein Eliassen og Arne Skov-Skov
Det er ingen sekretær, så lagleder har notert og hatt kontakt med kulturkontoret.

Møter/dugnader.
Det har vært 12 kombinerte styremøter og dugnader i løpet av 2010.

Søndagsåpent.
Det har vært åpent 17. søndager fra pinsa og til midten av september kl. 14-18.
I februar inviterte styret alle søndagsvaktene til et enkelt måltid.

Den kulturelle skolesekken.
Alle 3. klassinger i Vennesla har vært med på arrangement på Bommen. "Livet ved elva" gikk over 5 dager (31.5-4.6). 8 stykker fra Bommens Venner var i sving disse dagene, og elevene fikk blant annet lage seljefløyte. Etter de 5 postene fikk alle elevene vafler og saft.

Bommens Dag.
Været var strålende lørdag 19. juni og 50-60 personer besøkte museet denne dagen. Veterankorpset holdt konsert. Tradisjonelt for Bommens dag var det salg av rømmegrøt og kaffe og start på salget av Bommen-loddboka som går over hele sommeren.

Kulturuka.
Bommens Venner holdt Bommen åpen både første og siste søndagen i Kulturuka 09. Trekning på Bommen-loddboka. Til tross for et kaldt vær, var det mange besøkende. Liv Lauvsland fra Levekårsutvalget delte ut Kulturuketallerken til Bommens Venner.

Arbeidet med utvidelsen av overbygget.
Dette ble avsluttet i løpet av våren 2010. Regnskapet viser at utgiftene ble på kr. 39.633. Tilskudd på fylket på kr. 14.000,- og tilskudd fra eiendom/kultur på kr. 10.000 (kr. 5.000 fra hver). Dette betyr at Bommens Venner bidrar med kr. 15.633 + noe dugnadsinnsats til dette.

Registrering.
Siden vi hadde en "gjestevisitt" fra en museumshjelper i løpet av høsten 2010 ble alle gjenstander som hadde blir liggende endelig registrert og fotografert.

Innkjøp.
Det er kjøpt inn en bålpanne på stativ for 2 år siden. Denne er fremdeles ikke brukt. I 2011 vil vi gjerne få denne opp og i bruk.

Vifta i ovnen er kommet på plass. Vi har prøvebakt to ganger. Vi trenger mer trekk i ovnen, så Tore Lunden har utvidet åpningen i døra.

Turer og kurs.
Inspirasjonstur til et museum:
Styret i Bommens Venner hadde en hyggelig tur sammen med noen fra Vennesla Historielages styre, kulturkonsulenten og "museumshjelperen" til Aust-Agder museet i Arendal. Det var en moro og lærerik dag hvor mye inspirasjon ble hentet.

Kurs i Grimstad. Morten Aslaksen og Jørdis Hodnemyr fra Vennesla historielag og Tore og Erna fra Bommens Venner var på dagskurs i Grimstad om skolemuseer. Interessant og artig.

Kurs på Borhaug. Tore og Erna har vært på et meget bra to dagers kurs i regi av Agder museumslag. Bl.a. kom det mye spennende informasjon fra Jærmuseet.

Planer for neste år.

- Oppstart for søndagsåpent vil bli 22. mai og siste åpningssøndag vil bli 11. september. (kl. 14-18)
- Bommens Dag vil være lørdag 18. juni.
- Den kulturelle skolesekken er 23. mai – 27. mai. Vi har planer om å få laget en vaskeplass med trebutter og vaskebrett slik at elevene kan få prøve selv.
- Vi ønsker å fortsette samarbeidet med hagelaget om fellesdugnader.
- Vi vil i år prøve å få satt opp en vegg av flaskeskåren tømmer på scenen inn mot heia. Dette er OK for parksjef Jürgen Orf.
- Prøve å få til en ny inspirasjonstur sammen med kommunen.
- Vi har tanker om å bake kommende år.

Årsmøte i Bommen Venner torsdag 7. februar kl. 18.00 i Husmorhuset.
Dersom dere har saker dere vil at årsmøte skal behandle må disse være meldt inn innen 3. februar. Dersom det er noen av medlemmene som har lyst og tid til å bidra med mer enn kontigenten, så vil vi gjerne ha med flere i styret eller på aktivitetene.

Medlemskontigent.
Vedlagt ligger en bankgiro på kr. 50,- pr. medlem.
Dette kan betales enten i banken, på nettbank eller direkte til en av søndagsvaktene i Bommen.

Vennesla, 6. januar 2011.
For Bommens Venner,
Erna Robstad
Leder

Årsberetning 10.03.10 - 16.03.11
Vennesla Historielag

Styret

Signe Rysstad	Leder
Randi Marie Kristiansen	Nestleder
Morten Aslaksen	Sekretær
Gerd Wiik Hansen	Kasserer
Alf Røed	Styremedlem
Yngvar Hannevik	Styremedlem
Aksel H. Ståhl	Styremedlem (trådte av tidlig i perioden)
Svein Urdal	1. vara (har deltatt på de fleste styremøter)
Inger Einstabland	2. vara
Torunn Ruenes	3. vara

I tillegg kan Hunsfos Historielag møte med en representant i styret, men de har ikke benyttet denne muligheten i perioden.

Styret har vært samlet til styremøter 6 ganger i perioden.

Andreas Hansen gjør stadig en sikker og god jobb som redaktør av årsskriftet. Han er også ansvarlig for å holde hjemmesiden vår oppdatert (www.venneslahistorielag.no).

Revisorer av historielagets regnskap har vært Håkon Honnemyr og Gerd Hodnemyr.
Disse har vært med i arrangementskomitèen: Jørdis Hodnemyr, Knut Rysstad, Lene Kjelvik, Erling Kjelvik, Reidar Nordbø, Ella Nora Robstad, Hildur Hammen, Yngvill Bjellås og Oddleif Bjellås.
Valgkomitèen har bestått av Kåre Håverstad og Jørdis Hodnemyr.
Olaf Ingebretsen var historielagets representant på Venneslastua's årsmøte.
Signe Rysstad og Randi Marie Kristiansen var VHL's representanter på Agder Historielag's årsmøte på Evje.
"Nytt fra Vennesla Historielag" ble delt ut til alle medlemmer våren 2010.

Ny museumsarbeider
Vennesla Kommune ansatte 15.august 2010 Lars Aase som ny museumsarbeider i 20 % stilling. Vi i VHL var forventningsfulle til å se hva han ville tilføre av kompetanse og arbeid med museene i kommunen. Det har vært ubetydelig arbeid på dette området i flere år. Det er kun frivillige i historielagene / sogelaget som har bidratt litt til aktiviteter på museene i Vennesla, Øvrebø og Hægeland. Dessverre sa Lars Aase opp jobben etter kun 2 måneder! Uten å ha kommet i gang med noe særlig. Pr. i dag er det ikke ansatt noen nye i stillingen.

"Hommestaua"
Styret har gitt et navn til museet vårt i 2.etg. på Skolemuseet, Hommestaua. Dette kommer selvfølgelig av at lærer Homme bodde her i sin tid. Den store stua har blitt restaurert på dugnad av noen få, men aktive og flinke medlemmer, og den fremstår nå som om den skulle vært ny midt på 1900-tallet. Mange av de andre rommene har også fått et preg av forgagne tider ved at gamle møbler og annet interiør er satt inn der. Det gjenstår mye arbeid før dette er rom som gjenspeiler en leilighet fra 1900-tallet, men med fortsatt entusiasme og dugnadsånd håper vi dette kan bli et museum publikum kan ha interesse av å besøke. Planen er at vi åpner for allmennheten 10.mai 2011.

Litt om arrangementene:
Årsmøtet 2010:
Det var kun 17 medlemmer tilstede!! Dette er lite når vi vet at VHL har over 150 medlemmer. Arne Krogstad viste en film han hadde laget om miljøet på verkstedet til Reber Heisfabrikk. Årsmøtesaker, som ikke bød på de store overraskelsene eller forandringene.

"Den kulturelle skolesekken":
Også i 2010 var VHL ansvarlig for 2 arrangementer for skoleelever. I mai var det 1.klassingene i kommunen som besøkte skolemuseet og fikk en innføring fra historelagsmedlemmer om hvordan skolen var i "gamle dager", og de fikk også være med på sang og leik på museumsvollen. På høsten var det 3.klassingene som besøkte bygdemuseet der de fikk en innføring i hvordan ull blir til klær, samt en omvisning i museet. Medlemmer av VHL var ansvarlige.
Vi vil takke Jørdis Hodnemyr spesielt, for den viktige rollen hun har ved disse arrangementene for skoleelevene.

Naturlosturer:
På våren 2010 arrangerte VHL tur til Robstadknuten. Vi startet på Tjomsås og vandret opp på denne toppen som har slik en fantastisk utsikt. Det var ca. 25 deltakere. Trygve Sørli var naturlos.
På høsten var det til Murtedalen turen gikk. Fra toppen av Saga Terrasse gikk drøye 20 personer innover til plassene Skov-Skov og Murtedalen. Murtedalens Venner driver et aktivt arbeid med å rydde stedet. Yngvar Hannevik var naturlos.

Olsok:
Olsok-arrangementet på Bommen trakk også i 2010 masse folk. Over 100. Signe Ravnåsen fra Kristiansand holdt kåseriet: "Haugevekkelsens kvinner, en kulturell og åndelig kapital".

Kulturkveld:
Det er også blitt tradisjon å arrangere Kulturkveld i Kulturuka. I 2010 var det Jostein Andreassen fra Søgne som kom i Frikirken og holdt et flott foredrag om "Likkledet i Torino". Han har studert dette fenomenet i mange år og vet veldig mye om det. Vi ble litt skuffet over at ikke det var flere enn 60 som kom på dette arrangementet.

Årets blomst:
Årets blomst delte vi i 2010 ut til Roald Omdal for hans omfavnsrike arbeid med Kulturorienteringen og med å kartlegge kulturminner rundt i bygda vår. Han formidler også mye av dette til skoleelever og andre. Også innen idretten har R.O. gjort en formidabel innsats. Og, han er flink til å bruke vennesladialekten.

Mimrekvelder:
Nytt i 2010 var "Mimrekveldene" vi startet opp. I november hadde vi første samling, og over 80 personer møtte opp. Idèen bak er å tenke tilbake på "gamle dager" i Vennesla. Hver samling har sitt tema. De fremmøtte blir oppfordret til å fortelle om hva de husker omkring kveldens tema. VHL ønsker at dette kan være et forum der eldre i bygda kan fortelle om steder, begivenheter og personlige opplevelser, og at mye av dette kan bli skrevet ned, slik at det blir bevart for fremtiden. Temaer har vært: "Kvitbrakkene på Vikeland", "Butikkene på Hunsfos" og "Venneslamoen – fra villastrøk til handelssentrum". Disse samlingene har blitt så godt mottatt at vi forsetter med disse også i 2011.

Diverse:
Noen representanter fra VHL deltok på seminar i Grimstad om skolemuseer.
Hunsfos Historielag gav i 2009 ut boka "Hunsfos fabrikker – et streiftog i tekst og bilder fram til 1980-årene". De fulgte opp i 2010 med å utgi en samling av gamle filmklipp fra Hunsfos fabrikker på dobbel-DVD (3timer).

Morten Aslaksen
sekretær

Gerd Wiik Hansen monterer bildeutstillingen VHL hadde under åpningen av det nye Kulturhuset 29.oktober.

Vedtekter
for Vennesla Historielag

§ 1: Medlemskap og virkeområde
Medlemskapet er åpent for alle. Vennesla Historielag har sitt virkeområde i Vennesla sogn.

§ 2: Formål
Lagets formål er:
- Å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- Å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- Å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- Å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.
- Å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- Å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og andre skrifter om Sognets historie.
- Å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

For å nå målsettingen skal laget samarbeide med andre historielag og Agder Historielag.

§ 3: Årsmøtet
Årsmøtet er lagets høyeste myndighet. Ordinært årsmøte holdes innen utgangen av mars måned. Ekstraordinært årsmøte innkalles når styret finner det formåls-tjenelig. Årsmøtet bekjentgjøres i dagspressen og innkalles med minimum 2 ukers varsel.
Årsmøtet behandler: Årsberetning, regnskap og fastsetter medlemskontigenten.
Dessuten foretas det valg på leder, sekretær og kasserer, samt 4 styremedlemmer og 3 varamedlemmer.
I tillegg kan Hunsfos Historielag velge en representant til styret.
Videre velges 2 revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte.
Lagets leder velges for 1 år, de øvrige medlemmer og av styret velges for 2 år. Varamedlemmer, revisorer, valgkomite og andre tillitsvalgte velges for 1 år.

Saker som skal behandles av årsmøtet må være oversendt styret senest en uke før årsmøtet.

§ 4: Styret
Styret administrerer og leder lagets arbeid i årsmøteperioden. Styret er beslutningsdyktig når minst 4 medlemmer er til stede og innkallingen er foretatt på vanlig måte. 1.varamedlem innkalles fast til styremøtene.
Styret foretar valg på nestleder og representanter til offentlige utvalg, styrer og råd. Funksjonstiden er 1 år.
De valgte representanter fremlegger uoppfordret rapporter, årsmeldinger og referater fra møter i de respektive utvalg, styrer og råd.
Videre er styret lagets kontaktledd med andre historielag og med de kommunale myndigheter.
Styret forvalter lagets eiendeler.

§ 5: Arkivering
Innsamlet skriftlig materiale, originalmanuskripter til lagets årsskrifter, m.m., og lydbånd- og videoopptak foretatt i lagets regi skal, i den utstrekning styret finner det formålstjenelig, deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

§ 6: Inaktivitet
Dersom styret ikke holder årsmøte i to (2) påfølgende år, kan en frivillig gruppe av lagets medlemmer, etter vanlig kunngjøring, holde årsmøte. Det foretas valg på nytt styre, som overtar det gamle styrets rettigheter og plikter.

§ 7: Oppløsning
Oppløsning av laget kan bare skje etter enstemmig årsmøtevedtak.
Styret i Agder Historielag skal konsulteres.
Lagets midler kan overføres til andre historielag i kommunen, eller stilles til disposisjon for tiltak i kommunen, som samsvarer med lagets formål.
Lagets arkiv deponeres i Vennesla Bibliotek's lokalsamling.

Revidert på Vennesla Historielags årsmøte 19.mars 2009.

Medlemsliste 2011

ABRAHAMSEN, Bjarne Egil
ABUSLAND, Aud Kirsten
ANDERSEN, Greta
ANDERSEN, Gurine
ANDERSEN, Ivar Kristian
ANDERSEN, Jan Erik Back
ANDERSEN, Ruth
ASKEDAL, Aslaug
ASLAKSEN, Morten
AUNE, William
ØSTERHUS, Anna
BAKKEN, Knut John
BAKKEN Tor Endre Viksnes
BAKKEN, Øyvind
BERGESEN, Eli Wenche H.
BERGSNOV, Tordis Marie
BERNTSEN, Frank
BERNTSEN, Sylvi Tambini
BJELLÅS, Oddleif
BJELLÅS, Yngvill
BJØRNSHEI, Reidar Olaf
BRULID, Aud Venke
BÅRDSEN, Anne Berit
BÅRDSEN, Engly
DRIVENES, Signe
EGELANDSAA, Odd
EGELANDSAA, Sylvi
EIDET, Svein Egil
EIKELAND, Gregar
EIKELAND, Kjetil
EIKELAND, Sigurd
EILERTSEN, Arne
EINSTABLAND, Inger
EIVINDSON, Olav Kr.
ERIKSEN, Einar
ERIKSEN, Geir
FJERMEDAL, Brita
FORGAARD, Bjørg
FRIBERG, Inger Lise
FRIGSTAD, Roy
FROLAND, Inger Marit
FROLAND, Per Kristian
FURUBORG, Hans Petter
GAUTESTAD, Torhild
GRUNDETJERN, Bjarne Kåre
GRUNDETJERN, Oline
GRØNVOLD, Arnulf
GUNDERSEN, Ingjerd
GUNDERSEN, Rune
GUNSTENSEN, Astrid
HAGEN, Borghild
HAGEN, Sigurd
HAMMEN, Lilliann
HANNEVIK, Yngvar
HANSEN, Andreas
HANSEN, Gerd Wiik
HANSEN, Ole Johnny
HANSEN, Kjell Guttorm
HANSEN, Ragnhild Eidet
HARKET, Martin
HAUG, Turid
HAUGLAND, Allis
HEGLAND, Anne Marie
HEGLAND, Reidar
HODNEMYR, Alf
HODNEMYR, Gerd
HODNEMYR, Karl
HODNEMYR, Jørdis
NORDBØ, Reidar
HOLMENE, Jens Olav
HONNEMYR, Anne Berit
HONNEMYR, Finn
HONNEMYR, Håkon
HORRIGMO, Kirsten J
HÅVERSTAD, Kåre
GUNDERSEN, Ingrid
INGEBRETSEN, Else
INGEBRETSEN, Olaf
ISAKSEN, Odd Willy
IVERSEN, Ingvild
IVERSEN, Reidar Jortveit
JENSEN, Ronny
JENSEN, Torleif
JEPPESTØL, Odd Arve
JERSTAD, Malen
JOHANSEN, Bjørg
JOHNSEN, Sigurd
JOREID, Bård
JORTVEIT, Olav
JORTVEIT, Åse
JORTVEIT, Trygve
JORTVEIT, Åse
KJELVIK, Erling
KJELVIK, Olene Kristine B.
KLEPP, Magne Gustav
KNOBEL, Ellen
KRISTIANSEN, Randi Marie
KROGSTAD, Arne
KVARSTEIN, Bernt

LARSEN, Øystein
LEDANG, Jan
LELAND, John
LIE, Egil
LIE, Jarl Øystein
LIE, Sverre Ravnsborg
MANGSETH, Ingjerd
MARTINSEN, Paul S.
MELLING, Alf
MELLING, Inger Britt
MOEN, Kirsten
MOEN, Olav
NESET, Tone
NILSEN, Stein Magne Hagen
NORDAL, Gunnar
NORDGARDEN, Torgrim
NORDHAGEN, Helge
OLSEN, Sven Aage
OLSEN, Kirsten Reidun
OLSEN, Torbjørn Harald
OLSSON, Henny
OMDAL, Aud
OMDAL, Roald
RASMUSSEN, Kjell
RAVNAAS, Nelly Synnøve
RENSTRØM, Andor
ROBSTAD, Bjørn
ROBSTAD, Inger Johanne
ROBSTAD, Ellen Nora
ROBSTAD, Erna Irene
ROBSTAD, Tore
ROBSTAD, Gunvor
ROBSTAD, Kirsten
ROBSTAD, Jon
ROBSTAD, Oddvar Severin
ROBSTAD, Solveig
ROBSTAD, Tor Robert
RUENES, Marry
RUENES, Oddmund
RUENES, Torunn
RYSSTAD, Anne Synnøve
RYSSTAD, Oddvar
RYSSTAD, Signe
RYSSTAD, Knut
RØED, Alf
RØLLAND Liv Kirsten
RØLLAND, Øyvind
ANDERSEN, Torhild
RØNNING, Marit Wiik
RØNNING, Trygve
RØNNING, Øyvind
SCHELLINGERHOUT, Anna B.
SKARPODDE, Sigmund
SKOV-SKOV, Arne
SLETTEDAL, Sven
SMISETH, Margit
SOLHEIM, Anne-Lill
SOLHEIM, Arne
STALLEMO, Målfrid
STIEN, Helge Jørn
STOKKELAND, Rolf
STOKKELAND, Turid
STORDAL, Gunnar
STRANDBERG, Arne
STRANDBERG, Gunhild
STRANDBERG, Ommund
STRANDBERG, Tor Jeppestøl
STRØMME, Magne
STÅHL, Aksel H.
THARALDSEN, Peder
TØNNESSEN, Inger
ULVØY, Torunn
URDAL, Anne Line Nesset
URDAL, Svein
VASSBØ, Marion
VENNESLA VGS, Anne Erfjord
VENNESLAND, Oddvar
VORELAND, Alf
VORELAND, Åse
WEGGE, Aslak
WEHUS, Karl Ove
WITZØE, Sigfrid
WROLDSEN, Arnhild
ØSTERHUS, Åse Moseid
ÅGESEN, Ellinor
AAMDAL, Anna Elisabeth
AAMDAL, Karl
AAMLID, Gaute
AAS, Inger
PEDERSEN, Arvid
AAS-LYNGBY, Lillian
AAS-LYNGBY, Oddbjørn
AAS, Sigfrid
AAS, Sigmund

Bli medlem!

Se www.venneslahistorielag.org
eller kontakt styret (se s. 2)

Er du interessert i lokalhistorien til bygda vår Vennesla? Da er det naturlig å bli medlem hos oss! Om du vil engasjere deg aktivt eller bare være støtte-medlem, er du like velkommen.

Lagets formål er:

- Å arbeide for at alt av historisk interesse innen lagets virkeområde blir tatt vare på og vernet om.
- Å vekke, øke og spre interesse for, og kunnskap om Sognets historie.
- Å organisere og lede lokalhistorisk virksomhet.
- Å arrangere møter, kurs og ekskursjoner.
- Å foreta registreringer, innsamlinger av muntlig tradisjon, stedsnavn og annet av historisk interesse.
- Å arbeide for at det blir gitt ut bygdebøker og andre skrifter om Sognets historie.
- Å arbeide for vern av fortidsminner og andre kulturminner.

INNMELDINGSSKJEMA

Navn: _____

Adresse: _____

_____

Telefon: _____

Mobil: _____

E-post: _____

Medlemskapet koster kr. 200,- pr. pers. pr. år inkl. årsskrift.
(uten årsskrift kr. 50,- pr.pers.)
Skjema sendes:
Vennesla Historielag v/ Gerd Wiik Hansen, Bakhei 2, 4700 Vennesla

venneslahistorielag.org

Olsokfeiring
ved Bommen 2011

VÆR FORSIKRET!

Sammen med vår samarbeidspartner på forsikring, Tennant Forsikring, tilbyr vi våre kunder et bredt spekter forsikringer til konkurransedyktige priser og med gunstige samlerabatter.

Spør oss om tilbud - det kan lønne seg!

BANK

BANKEN FOR SØRLANDET

Vennesla Historielag

Årsskrift 2011

© prikken reklame